Paškal Cvekan
franjevac

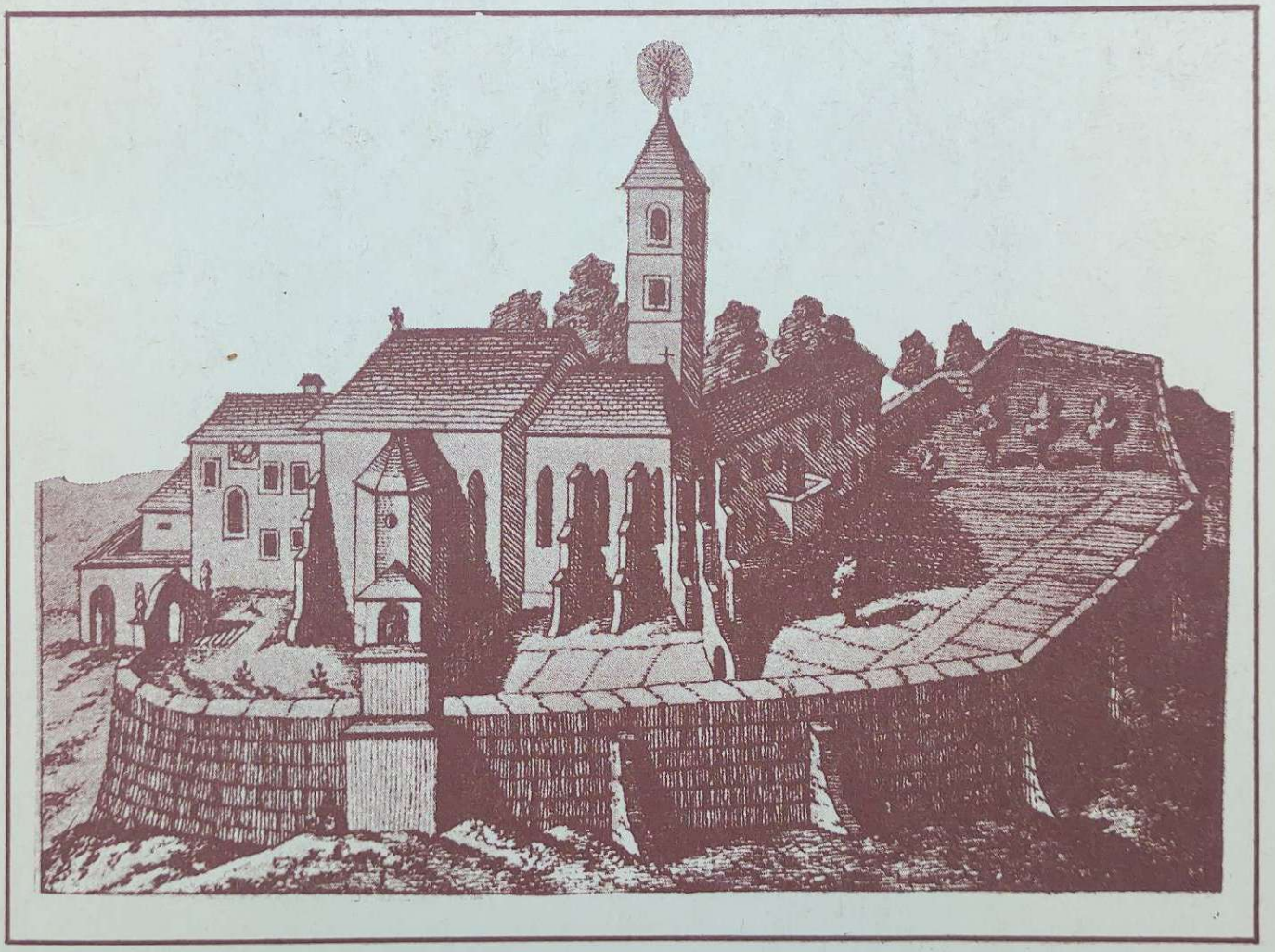

FRANJEVCI U REMETINCU

Virovitica
1995.

Paškal Cvekan
franjevac

Franjevci u Remetincu

Povijesno-kulturni prikaz

OVE
7
664/99 CVE

Virovitica
1995.

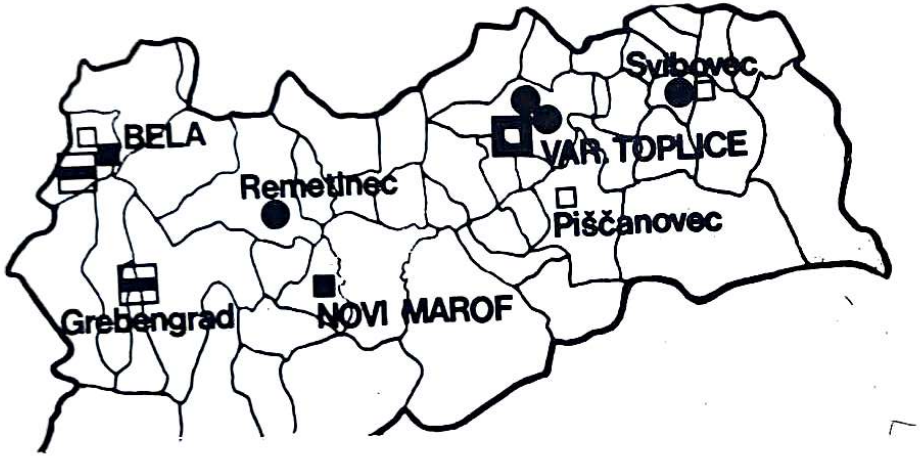

320.293
272-7
GRADSKA KNJIŽNICA ZAGREB
272-788.32

Izdao i odgovara o. Paškal Cvekan, Zvonimirov trg 8. Virovitica

Tisak »Plamen« Slavonski Brod 1994.

Motto:

Bez ljubavi se kulturne vrijednosti ne rađaju baš kao ni djeca pod srcem žene majke!

Remetinec – Crkva Svete Marije

Pogled unatrag

U vrijeme velikih brzina, kojima se služe suvremena vozila na današnjim prometnicama – cestama i željezničkim prugama upravljači auta, autobusa i lokomotiva moraju gledati naprijed, ali isto tako i unatrag. Pogled naprijed im je otvoren preko zaštitnog stakla ispred upravljača, a za pogled unatrag omogućuje im posebno oblikovano ogledalo, koje je pričvršćeno s lijeve i desne strane vozila izvana. Služe se pomagalom koje se tehnički zove – **retrovizor.**

Ovaj tehnički pojam retrovizor, a sastavljen od latinske riječi – retro, video – gledati unatrag služi i suvremenim novinarima, kad pišu svoje prikaze, osvrte i kritička mišljenja o zanimljivim događajima neposredne prošlosti pod naslovom – retrovizor.

Pod taj i tako shvaćeni pojam želio bih i ja shvatiti svoje istraživanje o Franjevcima u naselju Remetincu, koje je smješteno u brežuljkastom kraju nedaleko od danas poznatog mjesta Novi Marof. Želio bih se kritički osvrnuti na povijesne činjenice, koje su samo djelomično poznate o Remetincu, a sadržajno su vrlo značajne i važne za to naselje skriveno u prodolini prometnice Novi Marof, Podevčevo, Bela.

Remetinec je danas sjedište župe, koja je 1989. proslavila i dva stoljeća svoga postojanja. Ima i svoju župnu crkvu, koju je netko s pravom nazvao biserom u sjajnoj ruci hrvatske kulturne baštine (Mr. Ante Luetić). Ona je poslije oštećenja gotičke franjevačke crkve Sv. Ivana Krstitelja u Kloštru Ivaniću za vrijeme II Svjetskog rata i poslije nedavno potpuno razorene crkve Blažene Djevice Marije u Vočinu, izvorno također franjevačke u gotičkom stilu, preostala u potpunosti izvorno sačuvana upravo crkva također Blažene Djevice Marije – Mala Gospa – u Remetincu.

Budući da je ovaj biser u sjajnoj ruci hrvatske kulturne baštine ponos i radost u pitomom gorju naše Ivančice do danas sačuvan i obnavlja se, poslužit ću se retrovizorom, da prema svojim dostupnim arhivskim izvorima hrvatskoj kulturnoj javnosti pružim i one još posve nepoznate činjenice što ih je vrijeme i različite ljudske ograničenosti patinom zaboravi prekrilo i u dobroj mjeri zamaglilo.

Pogled unatrag ne želi stvarati prošlost koja nekada nije bila sadašnjost. Naprotiv, moje nastojanje želi svratiti pažnju na onu daleku sadašnjost, koja je prije proteklih pet stoljeća u Remetincu udarila temelje remetinečkog kulturnog bisera, što su ga uz mali prekid od 90 godina kroz 300 godina držali i čuvali Malobraćani, sljedbenici brata Franje iz Asisa i u tišini naselja Remetinca provodili duhovni život, vjerni Kristovu Evanđelju i ostvarivali franjevačku devizu: – Ne samo sebi živjeti nego i drugima koristiti. Njihov samostan u Remetincu kroz stotinu godina bio je s istočne strane Ivančice franjevačka Lepoglava u malome. U njemu je Ladislavska provincija sa sjedištem u Zagrebu povremeno držala studij moralke, filozofije, a i novicijat. Trajno je u remetinečkom samostanu Svete Marije pod naslovom Male Gospe bila i kuća sabranosti za članove Provincije. Njegovala se tu i crkvena glazba, o čemu svjedoči sačuvani »Kantual iz Remetinca«.

Car sakristan Josip II prekinuo je franjevački život u Remetincu dokinućem samostana Svete Marije, ali se nije obogatio kao posjedima Pavlina u Lepoglavi. Franjevci nisu u Remetincu imali posjede, ali su trn u oku bili kao i Pavlini svojom ljubavlju prema hrvatskome narodu. Germanizaciji i madžarizaciji Beča i Budima smetali su redovnici – Franjevci i Pavlini – čuvari narodne svijesti i odgajatelji obrazovanih Hrvata.

Nakon dva stoljeća, kad je odjeknulo s carskog tronja u Beču »vsim redovnikom nek je kraj« (A. Šenoa), u Novom Marofu danas su Franjevci kao dušobrižnici i upravitelji nove župe. Jedan poticaj više da svoj retrovizor usmjerim na onu meni dragu prošlost franjevačkog Remetinca, jer sam uvjeren da ću bar malo obradovati sve one koji se raduju susretu s istinom, svjetlom razuma i toplinom srca.

Pisac

Od Grebengrada do Novog Marofa

Sjećanja iz prošlosti često su vrlo korisni oslonci u sadašnjosti. U jesen 1929. godine bio sam učenik četvrtog razreda Franjevačke klasične gimnazije u Varaždinu i dobro se sjećam našeg školskog izleta na Grebengrad iznad sela i župe Mađarevo.

Ranim jutrom vlakom smo iz Varaždina krenuli prema postaji Novog Marofa. Tvrdom cestom pješačili smo pokraj lječilišta za sušićave bolesnike prema Mađarevu. Ovo neveliko naselje smješteno je na izbočini brijega Ljubenjaka iznad okuke željezničke pruge prema Podrutama. Iznad župne crkve Svetoga Vida na visini brijega, koji zaštićuje naselje, nalaze se ruševine staroga grada Grebengrada.

Poslije kraćeg odmora u prostranom župnom dvorištu pod vodstvom ondašnjeg župnika Frica Bubanića i naših profesora penjali smo se šumskim putem, često i kroz voćnjake, na vrh Ljubenjaka, do ruševina grada, koji je u svoje vrijeme bio značajna utvrda u obrani Zagorja i prometnice iz Varaždina u Zagreb. I dok je pogled na ruševine gradskih zidova, ostatak kule i kapelice na mene otužno djelovao, Grebengrad je pružao odličan pogled na cijelo Zagorje. Odavde se vidi Zagrebačka gora, Kalničko gorje i dobar dio Ivančice. S tog motrišta Grebengrad je stvarno služio kao stražar i obrana cijeloga kraja i smišljeno je sagrađen.

Preko hrpa razbacana kamenja, koje su mukotrpno donosile mnoge izrađene ruke kmetova, gledao sam u daleku prošlost postanka Grebengrada utvrde, ali tada nisam mogao ni sanjati kako će mi u dalekoj mojoj životnoj budućnosti, upravo sada, uspomene na ovaj izlet na razvaline Grebengrada biti ne samo draga nego i odskočnica za moja povijesna istraživanja našeg franjevačkog samostana u Remetincu.

Grebengrad je jedan od najvećih utvrda Zagorja. Poslije Cesargrada iznad Klanjca, koji je prostraniji, Grebengrad je na drugome mjestu. Spominje se već na početku trinaestog stoljeća. Navodi se u listini kralja Andrije II, u kojoj kralj varaždinskim došljacima daje sloboštine i određuje granice njihova posjeda kao zahvalu za njihove usluge dok je bio zatočen u Knegincu. Kod oznake južne granice spomenutih posjeda spominje se i posjed **»nekog Gurdona«** (cum Gurdon), a taj se kasnije navodi i poimence kao **»naš Gurdon iz kaštela Greben«** (»prestoldi autem nostri Gurdon de castro Greben« – Cod. dipl. III, pov. 75, str. 90). I kralj Bela IV potvrđujući Varaždincima sloboštine i posjede godine 1220. što im je podijelio njegov otac Andrija II, spominje među graničnim međama selo Gurdon (Villa Gurdon) i kasnije »Našega pristava Otokara iz sela Greben« (»Pristaldi autem nistri Otochur de villa Greben« Cod. dipl. III, pov 161, str. 187). Prema listini mladog Bele iz 1220. godine plemići Gurdon ili Gardun prebivaju i u naselju (villa) Gardun, odnosno Greben, što potvrđuje da se i selo Mađarevo izvorno zvalo **Greben,** a po tomu kasnije i kaštel **Grebengrad.**

Poslije provale Tatara kralj Bela IV nagrađivao je mnoge plemiće upravo s područja Varaždina i Zagorja i dijelio im darovnice posjeda kao izraz i dokaz svoje zahvalnosti za njihovu vjernost i pomoć u danima strepnje pred najezdom pesoglavaca, kako je naš narod prozvao Tatare. I jednoj takvoj darovnici Bele IV dugujemo i saznanje, kada i kako je sagrađen Grebengrad.

Cod. dipl. IV donosi na 316. stranici pov. 179., koju je izdao kralj Bela IV 7. svibnja 1247. godine. Kralj ističe da je Farkašu sinu Tominu od Zagorja radi mnogih njegovih zasluga za vrijeme provale Tatara dopustio na njegovoj zemlji podići kaštel, koji je već započeo graditi (»quod cum Farcasius filiis Thome de Zagoria multiflica servicia nobis impedisset, maxime Tartarorum maiora fidelitatis opera nobis exilsuit, in cuius compesionem concessimus ut **CASTRUM, QUOD IN TERRA SUA EDITICARE INCEPERAT, EDIFICET IPSUM«).** Kraljevskim dopuštenjem kaštel Grebengrad je Farkaš, sin Tome od Zagorja 1247. započeo graditi i sagradio ga. Podigao ga je na svojoj zemlji, to jest Grebenu i službeno dao Farkašu i njegovim nasljednicima. A da je taj Farkaš Gardunova roda potvrđuje to povelja kralja Karla Roberta Anžuvinca izdana 10. prosinca 1322. godine, koja ističe kako su kralju Robertu došli predstavnici Gardunovih Ektor, sin Vukoslava iz Grebena i njegova dva bratića knezovi Puzrijk i Ivan, i zamolila ga da potvrdi Belinu povelju iz 1247. godine za slobodno posjedovanje kaštela Grebengrada s povlasticama. Kralj Karlo Robert je njihovu molbu svojom poveljom odobrio i potvrdio. U Robertovoj povelji se u cjelosti navodi povelja Bele IV iz 1247. godine (Cod. dipl. IX, pov. 81, str. 95.).

Iste godine (1322) kralj Robert poveljom potvrđuje da je izmirio Ektora sina Vukoslavova iz Grebengrada s njegovim susjedima Ivanovcima radi različitih nepodopština, što su među sobom jedni drugima činili. Sa strane Ivanovaca je bio brat Gerard, reda križara svetoga Ivana Jeruzalemskog kaštelana u Beli, generalnog poglavara Ivanovaca za Ugarsku. Povelja je izdana u Temišvaru 13. XII 1322. pov 83, str. 97. Potvrđuje za nas značajnu činjenicu: »Na istočnom dijelu Ivančice zemlje Ivanovaca iz Bele graničile su sa zemljama posjednika Grebengrada. Dosljedno: **na posjedu Gardunovih potomaka nema samostan Ivanovaca, a ni prije 1312. ni redovnika Templara.«**

Magister Ektor sin Vukoslavov iz Grebena kupuje od župana varaždinskog Valentina nasljednu njegovu zemlju Zamlačje za 40 maraka (Cod. dipl. IX, pov 148, str. 184.).

Po unuku Vukoslavovom Gardunovi potomci se pišu **»Hermanffy de Gerben«** i vlasnici su Grebengrada. Posljednji je bio Ladislav Grebenski, koji je imao velike posjede oko Podborja, današnjeg Daruvara, pa je sav svoj posjed 1481. zapisao Baćanu (Battkyani), kojeg je i posinio. Gjuro Szabo misli da je Ladislav Grebenski u Slavoniji umro, jer je Ivan Kukuljević zapisao da je ispred daruvarskog dvore postojala nadgrobna ploča s natpisom: »Hic jacet egregius dominus Ladislavus, filius Hermanni de Gerben a. d. 1489.« Ova ploča više ne postoji. No, Szabo piše da u blizini Grebengrada postoji jedan grob Hermanovića, tamo na zaglavnom kamenu gotičke crkve u Remetincu, podno Grebengrada, zubato kolo sa četiri žbice, nad kojima kroči Lav. (Gjuro Szabo, Hrvatsko Zagorje str. 108.).

U korist grofova Celjskih Grebengrad je Grebenskima oteo Ivan Vitovec, njihov povjerenik, godine 1445. Celjski su Vitovcu poklonili Grebengrad. Nakon izmirenja kralja Matije Korvina s carem Fridrihom lukavi Ivan Vitovec zaigrao je na karte Matije Korvina pa je Ivanu Vitovcu dao županiju Zagorsku. Smrću Ivana Vitovca 1468. njegov sin Gjuro postaje zagorskim

županom i među zagorskim gradovima dobio je i Grebengrad 1469. Budući da se Gjuro Vitovec odmetnuo od kralja Matijaša Korvina i priklonio se caru Fridrihu i sudjelovao u pobuni protiv Matije Korvina. Korvinu je 1488. poslao Jakova Sekelja i ovaj je braći Gjuri i Vilimu oteo Krapinu, Trakošćan, **Greben** i Varaždin, a kneza Gjuru Vitovca zarobio. Spomenute gradove Matijaš Korvin je 17. VI 1490. darovao svome nezakonitom sinu Ivanišu Korvinu. Budući da je Matijaš Korvin umro, njegov nasljednik na kraljevskom prijestolju kralj Vladislav, 31. VII 1490. potvrđuje Matijaševu darovnicu Ivanišu Korvinu. No, zamalo, spomenuti zagorski gradovi s Grebengradom 1491. pripadaju kralju Vladislavu.

U 16. stoljeću posjedi i grad Grebengrad vlasništvo su obitelji Baćan (Batthyani). Spominju se knezovi: Urban, Wolfgang i Mihael Baćan (Batthyani). Wolfgangus je postao luteran. Godine 1542. Kristof Baćan je nasilno odnio crkveno posuđe, koje su franjevci iz slavonskih samostana: **Đakovo, Petrijevci, Vočin, Poljanska i Varalja** donio u samostan Remetinec na čuvanje. Na pritužbu o toj otimačini kralj Ferdinand I pismeno je 22. VI 1556. naredio Krištofu Baćanu da to oteto sveto posuđe vrati. (Prema istraživanjima P. Ferdinanda Kaizera u Addenda et emendanda, Emericus Gašić, Brevis conspectus hristoricus dioce. Bom. – diaov., Mursae 1944.).

Baćani su posjedovali Grebengrad kroz 16. i 17. vijek. Godine 1621. ban Nikola Frankopan je po naređenju kralja Ferdinanda II oteo Baćanima posjede i Grebengrad. Oštećeni knez Baćan šalje banu Nikoli Frankopanu odvjetnika Ivana Krušelja, zagrebačkog građanina, na razgovor u Grebengradu, u kojemu se smjestio. Tom zgodom ban Nikola Frankopan, po nasilju i grubosti poznat čovjek, sjekirom je Ivanu Krušelju u Grebengradu dao odsjeći glavu. Gnjusan događaj izazvao je zgražanje i uznemirenost na Griču i među plemstvom, pa se ban Nikola 1622. godine morao odreći banske časti i vlasti. U međuvremenu Baćani se pomirio s kraljem Ferdinandom II i posjedi s Grebengradom su ostali u Baćanovom posjedu.

Spominjući slučaj u Grebengradu 1621. godine Gjuro Szabo nije mogao mimoići, a da ne spomene kako je poput sjekire u Grebengradu, koja je odsjekla glavu Ivanu Krušelju pedeset godina kasnije 1671. po vječnoj odmazdi, a mi bismo rekli točnije, po zakonima vječne pravde, sjekirom pala u Bečkom Novom mjestu i glava Krste Frankopana.

Posljednji gospodar Grebengrada i pripadnik posjeda bio je Adam Baćan. Imao je samo kćer, ali ne i sina. Njegova kći Elizabeta udala se za kneza Gjuru Erdeda. Poslije njezine smrti posjede i grad Grebengrad naslijedio je Gjuro Erded, član vrlo bogate i u nas poznate plemićke obitelji Erdödy.

Grebengrad sagrađen 1247. godine završio je svoje postojanje godine 1710. Zahvaćen velikim požarom izgubio je krovišta i postao ruševina. Erdedijevi kao njegovi vlasnici ne htjedoše ga obnoviti. Spustiše se u nizinu i u plodnoj ravnici nedaleko rijeke Bednje sagradiše svoj **majur,** to jest kuću i druge zgrade potrebne za obrađivanje zemlje i za othranjivanje domaćih životinja. Kasnije su Erdedijevi na južnoj uzvisini podigli vlastelinski dvorac u četverokatu i dali mu ime **Novi Marof,** koji i danas postoji kao lječilište za sušićave bolesnike (Stjepan Belošević, Županija varaždinska, str. 135, Zagreb 1926.). Ispod tog Erdedijevog dvorca zvanog Novi Marof razvilo se i naselje Novi Marof.

Uz lijevu obalu Bednje dolinu rijeke zatvara od sjevera prema jugu mala brdska kosa na kojoj se ističe barokna kapelica Svetoga Fabijana i Sebasti-

jana, sagrađena u 18. stoljeću, a naselje se zove **Oštrice,** što podsjeća na oštri dio noža, sjekire, mača i kose (Rječnik hrv. i srb. jezika, dio IX, str. 333.). Na starim zemljopisnim kartama se to cijelo posjedovno zemljište naziva Oštrice.

Na padini brda Ljubenjaka, na kojoj su ruševine kaštela – utvrde Grebengrada, smjestilo se naselje župa Mađarevo. Imenom je zasigurno povezano s Mađarima, gospodarima posjeda ovoga kraja. Začuđuje da povjesnici Grebengrada nisu svratili pažnju upravo naselju župe Mađarevo, koje je vrlo značajno u pitanju Grebengrada. A propust začuđuje stoga, jer se Mađarevo izvorno zvalo **Greben.** Potvrđuje to Andrijina darovnica varaždinskim došljacima 1209, kad među graničnim međama varaždinskog posjeda spominje »pristava našega Gurdona iz kaštela Greben« (Cod. dipl. III pov 75, str. 90.), a isto tako i mladi Bela 1220. potvrđujući spomenutu darovnicu spominje **»selo Greben«** i »pristava našega Otokara iz sela Greben« (Cod. dipl. III, pov. 161, str. 187.).

Naselje Mađarevo se 1220. godine naziva »selo Greben« (villa Greben). Prema Rječniku hrv. i srb. jezika **greben** je naprava sa željeznim ili mjesenim zupcima kojom se češlja vuna, a u Zagorju i Podravini služi i za češljanje konoplje i lana prije predenja, stoga Belostenec u svome Rječniku **grebenom** naziva i **oštro kamenje, oštre stijene** (Rječnik hrv. i srb. jezika, dio III, str. 407.). Možda su zato i naselje i posjede ispod brda Ljubenjaka nazvali Greben. No, i bez obzira na to moje mišljenje, činjenica iz 1220. pismeno potvrđuje da se to područje i naselje zvalo Greben, a gospodari posjeda Grebenski (de Greben). Pri tom ne možemo mimoići i darovnicu, točnije pismeno dopuštenje, kojim kralj Bela IV dopušta Farkašu sinu Tominu godine 1247. dovršiti po njemu započetu izgradnju kaštela na njegovu zemljištu. A da je taj kaštel iz 1247. godine Grebengrad svjedoći povelja kralja Roberta Anžuvinca izdana godine 1322. Ektoru sinu Vukoslava iz Grebena i njegovim bratićima Puzrijku i Ivanu, kojom potvrđuje darovnicu Bele IV iz 1247, a po toj povelji daje pravo posjedovanja Grebengrada kao trajnim posjednicima (Cod. dipl. IX, pov. 81, str. 95.).

Naselje Greben i po njemu i kaštel – utvrda nose gotovo 100 godina taj svoj naslov, kad je zagrebački kanonik Ivan, arhiđakon gorički godine 1334. zapisao vrlo značajan i vrijedan spis pod naslovom »Statuta Capituli Zagrebiensis«, gdje je u trećem dijelu Statuta zapisano kako su arhiđakoni Zagrebačke biskupije imali pravo primanja četvrtine biskupove desetine, što je biskup godišnje primao od župnih crkava. Radi toga je u spomenutoj knjizi »Statuta« donio i popis crkava pojedinih župa u pojedinim arhiđakonatima, što je danas od posebne važnosti za sve one koji istražuju kulturnu prošlost Hrvatske na području Zagrebačke biskupije.

U IX poglavlju trećeg dijela »Statuta« Arhiđakon gorički 1334. godine opisuje dužnosti i primanja Kalničkog arhiđakona. Radi četvrtine od biskupove desetine navodi popis crkava, župa, koje su dužne Kalničkom arhiđakonu davati taj doprinos. Popis započinje crkvom sv. Ivana Krstitelja u **Moravču,** i crkvom Sviju Svetaca u istoj župi. Potom spominje crkvu Blažene Djevice u **Hrašćini,** pa crkvu svetog Martina u Lonji. Poslije ove spominje crkvu svetoga Vida u Grebenu, to jest0 **Item ecelesia sancti Viti de Greben.** Nastavlja s crkvom blažene Djevice u Malom Kalniku, te s crkvom svetoga Martina u Velikom Kalniku i tako dalje (Povjesni spomenici Zagrebačke biskupije, knjiga II, Zagreb 1874, treći dio, str. 93/94. Ivan Krst. Tkalčić objelodanio).

Mađarevo je izvorno bilo **Greben,** a u popisu župnika Zagrebačke biskupije iz 1501. »župnik Svetoga Vida djeluje u župi koja se više ne zove Greben nego Margelae, točnije Magjarlak – Mađarevo«. (Josip Bösendorfer, Crtice iz Slavonske povijesti, str. 253-255).

Kad je Herman Grebengradski posvojio Bolta Batthyany Baćana 1481., postavio je tako temelje bogatstvu i moći obitelji Baćan. Nakon hrabre obrane Kisega godine 1492. Grebengrad i posjede ponovno je nakon Ivaniša Korvina dobio Bolto Baćan. Tako je vjerovatno i Greben postao Maggarlak – Mađarevo, a Grebengradu je ostao stari, izvorni naziv (J. Bösendorfer, o. c. str. 70.).

X X X

Iz dosad navedenih podataka kao izvorno, značajno i povijesno utemeljeno možemo iznijeti slijedeće zaključke:

1. Naselje Mađarevo ispod Grebengrada izvorno se u 13. stoljeću zvalo **– Greben.**
2. Najstariji posjednici imanja na području Grebena spominju se plemići Gardun i njegovi nasljednici (1204, 1220).
3. Knez Farkaš od Zagorja, član Gardunovih, započeo je 1247. godine graditi kaštel – utvrdu na vrh brda Ljubenjaka iznad naselja Grebena i kralj Bela IV izdao mu je dopuštenje i posjedovnu darovnicu da taj po njemu započeti grad može slobodno i sagraditi kao nagradu njegove vjernosti, koja se posebno očitovala kralju u vrijeme provale Tatara (7. V 1247).
4. Kralj Karlo Robert Anžuvinac na traženje Ektora, sina Vukoslavova, kojeg izdana povelja naziva **de Greben** – Grebenski, potvrđuje i ukrepljuje darovnicu Bele IV, izdanu 1247. knezu Farkašu od Zagorja.
5. Potomci Gardunovi zakoniti posjednici Grebena – Ektor, sin Vukoslavov i bratići mu Puzrijk i Ivan nazivaju se **de Greben** – Grebenski, a njihov kaštel – utvrda iznad naselja Greben – Grebengrad. A po unuku Vukoslavovu kasnije se pišu **»Hermanffy de Greben.«**
6. Posljednji vlasnik Grebengrada i posjeda Greben Ladislav Grebenski imao je velike posjede oko Podborja, u današnjem Daruvaru. Bez muškog potomka Ladislav Grebenski je 1481. sav posjed zapisao Bolti Baćanu, kojeg je posinio. I tako su plemići Baćani postali gospodari Grebengrada i posjeda Greben.
7. Baćani posjeduju Grebengrad i posjede Greben uz male prekide (Vitovec, Grofovi Celjski, Matija Korvin, Ivaniš Korvin i Nikola Frankopan 1621/22) u 16. i 17. stoljeću sve do smrti Elizabete Baćan, udate za Adama Erdeda. Po Elizabetinoj smrti Grebengrad i posjedi Greben prelaze u vlasništvo bogatih i poznatih plemića porodice Erdödy.
8. Nakon požara Grebengrada 1710. godine Erdedijevi grad više ne popravljaju. Sjedište svojih posjeda Greben prenose na ravnicu uz rijeku Bednju, gdje grade svoj majur (marof). Poslije na susjednom brežuljku južnije od marofa grade grad, koji i danas postoji kao Lječilište i prozivaju ga Novi Marof.
9. Ispod sagrađenog dvorca nastaje i naselje, koje se zove Novi Marof.
10. Naselje Greben na podnožju brda Ljubenjaka, koje se tako moglo izvorno prozvati, jer oko ruševine današnjeg Grebengrada ima mnogo oštrog kamenja, u 13. stoljeću postaje i župa u Zagrebačkoj biskupiji. Arhiđakon Ivan Gorički u svojim kaptolskim statutima iz 1334. godine u popisu crkava

Kalničkog arhiđakonata poslije crkve u Moravču, Lonji (Lonjici) i Hrašćini navodi **»i crkvu svetoga Vida u Grebenu«** (ecclesia S. Viti de Greben – o. c. dio III str. 93/94). U popisu župnika crkava arhiđakonata Kalnik mjesto naziva župa Greben navodi sadašnji pomađareno Magyarlak – Mađarevo.

11. Na području Grebengrada i posjeda Greben nije bilo ni Templara, a ni Ivanovaca. Ovo posljednje potvrđuje povelja Karla Roberta iz godine 1322. izdana u Temišvaru 7. svibnja, u kojoj kralj službeno potvrđuje izmirenje Ektora, sina Vukoslavova iz Grebena i redovnika Ivanovaca, koji graniče jedni uz druge na istočnom dijelu Ivančice u području grada Bele. Oznaka graničnih međa posjeda varaždinskih došljaka 1209. i 1220. svjedoči da su Templari graničili s varaždinskim došljacima u području Tužnoga (Tussoy) i puta za Ivanec.

12. O redovnicima Pavlinima, koji se pojavljuju u Mečeku kod Pečuha 1227, na posjedima plemića de Greben – Grebenski nigdje ni spomena do 1500, a još manje u 16. i 17. stoljeću, kad su gospodari na Grebengradu plemići Baćani.

Remetinec

Na području grada Zagreba postoje dva naziva poznata starosjediocima hrvatske metropole: Remete i Remetinec. Sa sjeverne strane na padinama Zagrebačke gore nalaze se Remete, naselje i rimokatolička župa Djevice Marije od Uznesenja na nebo, zagrebačko proštenište, stari samostan bijelih redovnika Pavlina, vrijednih i zaslužnih djelatnika, kulturnih i prosvjetnih radnika. S južne strane, na desnoj obali Save prema Svetoj Klari i Stupniku, postoji područje rimokatoličke župe pod naslovom Remetinec.

Oba naslova su zanimljiva. Prije svega kao nazivi ljudskih naselja u zagrebačkom području.

U Maretićevu Rječniku, dio XIII na stranici 866. i 867. stoji tumačenje: **remeta** je naziv za redovnike, bijele fratre, braću Svetoga Pavla Pustinjaka, prvoga remete. U ispravi Jurja Zrinskog upotrebljava se 1576. riječ remeta za redovnike Pavline samostana svete Helene kod Čakovca. U značenju **remeta – pustinjak** usvaja i Petar Skok u svome Etimologijskom rječniku Hrvatskoga ili Srpskoga jezika – knjiga treća, pom – Ž, str. 127, Zagreb 1973. Jednako oba izvora dodaju da se u Dalmaciji naziv remeta daje i zvonaru, sakristanu. Kao toponim (naziv mjesta) **Remete,** f. pl. poimenični pridjev na **in** s pomoću **ec – Remetinec.** Riječ je od grčke riječi **eremites** latinski **eremita** od grčke riječi **eremos** – pustinja. Maretić kaže da se riječ remeta upotrebljava često i na **redovnika općenito.**

Povijesno je utvrđeno da su redovnici Pavlini u Remetama već pod konac trinaestog stoljeća sve do dokinuća reda 1786. Po naslovu toga samostana »monasterium de promothorio Zagrabiensi seu Remethe« – to jest Pavlinski samostan iz Zagrebačke gore ili Remete može se tvrditi, »da se i naselje oko tog samostana nazivalo po redovnicima svetoga Pavla prvoga pustinjaka nazvalo Remete« (Josip Adamček, Pavlini i njihovi feudalni posjedi, Kultura Pavlina, Zagreb 1989, str. 42.).

»Remetski Pavlini su posjedovali od 1319. zemlju Tupal (s područja današnjeg Remetinca) i Otok na Savi. Zemlja Tupal je prije pripadala Zagrebačkom kaptolu. Pavlini su morali priznati da je Kaptol njen vlasnik i prihvatili predijalne dužnosti za njeno uživanje. Samostan je s tog posjeda Kaptolu morao davati polovicu marturine i daću od 15 zagrebačkih denara.

Pavlini su ujedno priznali Kaptol utemeljiteljem i zaštitnikom svog samostana.« (J. Adamček, o. c. str. 42.)

Pavlinski posjed na desnoj, južnoj obali Save kod Zagreba dobio je ime **Remetinec** kao pridjevno poimenični naslov područja od riječi **Remete.**

Remete i Remetinec kao naslovi mjesta na području grada Zagreba povezani su s redovnicima (remetama) Povlinima iz samostana u naselju Remete!

XXX

Sjevero-zapadno od Novog Marofa među bregovima Ivančice smješteno je naselje Remetinec. U kulturnoj povijesti Hrvatske poznato radi svoje župne crkve, izgrađene u gotičkom slogu, s vrijednim namještajem ranog baroka.

Da nema sačuvane gotičke crkve iz konca 15. stoljeća za naselje Remetinec ne bi čuvari kulturne baštine Hrvatske ni znali za Remetinec, smješten u jednoj gorskoj udolini, daleko od prometnica i bez posebnog značenja.

Postojanje staro gotičke crkve i dijela starog samostana uz crkvu s elementima gotike koja je prisutna i u remetinečkoj crkvi, budi znatiželju, traži odgovore. Pitaju se učene glave: tko je ovo gradio? za koga je sagrađena crkva i samostan uz nju? Bili su to svakako redovnici? Templari? Ivanovci? Vjerovatno i jedni i drugi, jer su se nedaleko od današnjeg Remetinca nalazili i jedni i drugi, a posebno drugi Ivanovci. A jer se naselje zove Remetinec (Remete su pridjevno imeničnom obliku) našlo se opravdanje. Gotička crkva u Remetincu izvorno je pripadala redovnicima Pavlinima. Potvrdu su našli u propisima poreza iz 15. stoljeća, gdje se spominju uvijek četiri pavlinska Remetinca: »Remelithyncz fratrum sub Garigh«, »Remetincz fratrum hermitarum su Medwedwav«, »Remethyncz domini Bathyany sub Greben pertinens« i »Remethyncz fratrum heremitarum in provincia Dombrensis« (Milan Kruhek, Povijesno-topografski pregled pavlinskih samostana u Hrvatskoj Kultura Pavlina o. c. str. 82.). Usput možemo reći, a gdje je Pavlinski Remetinec iz Zagreba? Vjerovatno nije pod oznakom ispod Medvedgrada?

Remetincima iz popisa poreza 15. stoljeća slaba je strana što su predstavnici kulturne povijesti izgradnju gotičke crkve u današnjem Remetincu s pravom smjestili pod konac 15. stoljeća (1440), dakle u razdoblje kad Grebengrad i posjedi Greben nisu bili u posjedu Baćana, to jest Hermanovića de Greben. Ladislav Grebenski je tek 1481. svoje posjede Podborje i pravo na posjed Grebengrada i Grebena dao Bolti Baćanu, kojega je posinio, jer nije imao muškog potomka, a po svemu uopće ni djece. Budući da su Grebengrad i posjedi Greben prelazili od Vitovca i njegovih sinova Đure i Ivana, zatim Matija Korvin daje Ivanišu, Korvinu, a kralj Vladislav konačno Bolti Baćanu, junačkom branitelju Kisega 1492. (J. Bösendorfer, o. c. str. 70.). Remetinec nije mogao biti u posjedu redovnika Pavlina i naziv tog naselja nije mogao dobiti po Pavlinima. Na koncu i stoga jer Pavlini na području istočnog dijela Ivančice imaju svoj samostan i posjede u Beli. Poznati su kao velposjednici, koji svoje samostane ne grade radi pustinjačkog života svoje redovničke braće. Svjedočanstvo su i njihovi najstariji samostani u Hrvatskoj, Remete, Sv. Helena, Kamensko, Lepoglava, Streza, Garić, Svetice. No, za mene je najuvjerljiviji dokaz da Pavlini nisu naselju Remetincu kod Grebengrada dali taj naslov, jer na posjedu Greben nisu imali samostan i za tu tvrdnju nema od 13. do 16. stoljeća ni jednog jedinog pismenog dokaza, a ni spomena. Budući pak da naselje Remetinec kod Novog Marofa postoji zapisano u vezi s postojanjem samostana Manje braće (Minorita), i to u 16. sto-

ljeću, dokaz je to da pojam Remete i pridjevno-imenički Remetinec potječe u značenju – **redovnik općenito**, u koliko se redovnički život provodi u šutnji i sabranosti po uzoru na prve redovnike – Pavla Pustinjaka i Antuna Pustinjaka. Dosljedno, da je Remetinec dobio ime po Franjevcima, koji se od polovice 15. stoljeća nalaze u Remetincu.

Franjevci u Remetincu

Početkom 13. stoljeća u Crkvi se pojavljuju redovnici koje vole nazivati prosjačkim redovima. Nastaju Franjevci i Dominikanci, a utemeljitelji su im sveci katoličke crkve: Franjo Asiški i Dominik, suvremenici, znanci i prijatelji, koji su svojim cjelovima trajno povezali i svoje sljedbenike kroz proteklih sedam stoljeća.

Duhovnost brata Franje izgrađena je na promatranju Boga kao Oca, a duhovnost Dominikanaca na promatranju Boga kao Istine. Zanos Asiškog Siromaška usmjerena je na najvećeg siromaha, na Isusa Krista, zaodjevena riječima Evanđelja koji preko Betlehema, Golgote i svetohraništa, rođenjem u siromaštvu štale, golgotskim Raspećem i šutnjom svetohraništa svjedoči da je svakom čovjeku omogućen najviši stupanj životnog smisla kao hodočasnika u vječni život. Živjeti, Krista po riječima Evanđelja temelj je života Franje i njegove braće, koju je nazvao Manja braća. Življeni ideal brata Franje, koji je 1226. umro, po njegovoj braći vrlo je brzo osvajao ne samo rodnu Italiju nego i čitavu ondašnju Europu. Preko Njemačke, Češke Manja braća se već 1232. nalaze u Ugarskoj, kako to svjedoči sačuvana povelja Ugarskih biskupa s kraljem Belom IV u rujnu 1233, jer se među supotpisnicima povelje spominje i poglavar Franjevaca, u Ugarskoj (A. Theiner, Mon. Hung. I, 119n. 198., Dr Dominik Mandić, Franjevačka Bosna, str. 22.). Provincijal reda Malobraćana u Ugarskoj spominje papino pismo 16. VIII 1234. i 31. VIII 1235. godine (Cod. dipl. III, pov. 356, str. 412; pov. 386, str. 443.).

Povijesno utvrđeno Franjevci su u 13. stoljeću dobili svoje samostane najprije u Ugarskoj, a gotovo u isto vrijeme i u Slavoniji, to jest na području između Save i Drave od Štajerske granice do Srijema, jer se to područje tada zove Slavonijom. Prema uređenju reda Manje braće oblikuje se dvije Kustodije: zagrebačka i pečujska u sastavu Ugarske provincije. U zagrebačkoj kustodije pod brojem dva nalaze se samostani: Zagreb, Virovitica, Našice, Požega, Kostajnica i Kloštar Podravski (Gorbonuk), a u pečujskoj pod brojem tri spominju se: Varaždin, Pečuh i Koprivnica (L. Waddingus Anmales Minorum, IX, str. 292. i 293.).

Prema popisu samostana iz 1344. u Polyhroniconu ili Codex MS Vaticanus, koji u Ugarskoj provinciji navodi 8 kustodija spominje se na trećem mjestu Srijemska kustodija, koja ima 10 samostana, i to: **Bač, Ilok** (Vyilach), **Mitrovicu** (Ad sanctum Demetrium), **Tordinci** (Rodna), **Mandelos** (Francem Villam), **Irig** (Ad sanctum Ireneum), **Zemun** (Zemlinium), **Banmonstor** (Monasterium Banum in Metis Graeciae), **Inđija** (Euch), **Vrdnik** (Rednich). (L. Waddingus, o. c. IX, str. 292.).

Svi ovi samostani Srijemske kustodije istom redom i s malim izmjenama u načinu pisanja donose i druga dva značajna kodeksa 14. stoljeća: Codex impressus fra Bartola Pizanskog 1385. kao i Codex MS Aracoelitanus iz 1399, dopunjen Pizanov (Waddingus, IX za 1400. god.). Budući da se popis samostana navodi po godini postanka, samostani Srijemske kustodije u

Ugarskoj provinciji nastali su između 1301. i 1344. jer je samostan u Baču osnovan 1301, a Codex Vaticanum, koji ih navodi napisan je 1344. godine.

Nakon popisa Ugarske provincije popisi iz 14. stoljeća spominju i Vikariju Bosnu s njenim sedam kustodija. Spominju ih Codex impressus fra Bartola Pizanskog iz 1385. i onaj drugi Codex MS Aracoelitanus iz 1399. jer je Vikarija Bosna osnovana 1339. kada »Codex MS Vaticanus« još nema. Za naše istraživanje spominjem Kustodiju **Usoru**, gdje se na prvom mjestu spominje samostan u **Đakovu**, utemeljen 1347. godine.

U prvoj polovici 15. stoljeća radi približavanja turske sile s istoka nastala su velika previranja na području Slavonije i u samostanima Vikarije Bosne. Napose za pape Eugena IV, fra Jakova Markijskog vikara Vikarije Bosne i gubernatora Janka Hunjadija, Slavonski samostani nastoje odvojiti se od Vikarije Bosne. Tim nastojanjima mnogo pridonosi i fra Jakov Markijski kao vikar. Vršeći službu vikara Vikarije Bosne bio je i misionar, propovjednik i svom dušom predao se borbi protiv Husova krivovjerja. Mnogo je putovao. Većinu svoga propovjedničkog i inkvizitorskog rada proveo je u Srijemu i Ugarskoj pobijajući husitizam u tim krajevima. Taj ga je rad potaknuo da je u tim krajevima osnivao nove franjevačke samostane. U Bosni popaljene samostane, a spalili su ih Turci, nije popravljao, nego je za Ugarsku od pape tražio da može osnovati 7 novih i uvesti opsluživanje strožeg življenja Pravila. Na taj je način ojačao periferiju bosanske vikarije, posljedica je bila ta da je upravo periferija preuzela vodstvo Vikarije, a na koncu dovela do njezina rascjepa (Mandić, o. c. str. 105/106).

Godine 1438. na čelo Vikarije Bosne dolazi fra Ivan iz Baje i vrši tu službu do 1444. godine. Za njim dolazi fra Fabijan Kenyeres iz Bače (1445-1447). Razvija se sukob između Franjevaca Hrvata i Mađara. Mađarski franjevci preko državnog gubernatora Janka Hunjadija prave pritisak na papu Eugena IV i on pristaje da se ponovo uspostavi Mađarska vikarija, a pripadali su joj svi samostani od Save do Tatarskog (Azotskog) mora (Mandić, o. c. str. 109-110).

Nova vikarija je uspostavljena 1446. ili 1447. Zvala se Ugarska vikarija Presvetog Otkupitelja. Papa Nikola V je 10. II 1448. potvrdio Ugarsku vikariju i odobrio njene granice od Save do Tatarskog mora, kako je to prije odobrio papa Eugen IV (Mandić, o. c. str. 116.).

Za nas je značajno da je Ugarska vikarija 1523. postala Provincijom Presvetog otkupitelja sa sjedištem u ugarskom Gjöngjösu. Te godine (1523) na području Ugarske, Srijema i Slavonije postoje dvije franjevačke provincije: Ugarska svete Marije i Presvetog Otkupitelja. Ugarska provincija svete Marije u Slavoniji ima dvije kustodije: zagrebačku i pečujsku. Zagrebačka kustodija tada ima samostane u Zagrebu, Virovitici, Našicama, Požegi, Kostajnici i Gorbonuk u Kloštru Podravskom. Pečujska kustodija ima u Slavoniji samostane u Varaždinu, Ludbregu i Koprivnici. Pa provinciju Presvetog Otkupitelja treba ovdje donijeti jedan za naše istraživanje važan povijesni podatak. Priznati naš arhivista i povjesničar o. Eurelije Fermedžin, član Kapistranske provincije sa sjedištem u Budimu, spominje 1888. prigodom predavanja svoga spisa »Chronicon observantis provinciae Bosnae Argentinae ordinis s. Francisci Seraphici« (Starine XXII str. 1.) filološkom historičkom razredu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, da u jednom rukopisu iz 16. stoljeća biskupijske knjižnice u erdeljskom Beogradu pod brojem 133. postoji registar samostana Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja u Ugarskoj sa sjedištem u Gyöngyösu, a nalaze se u Slavoniji.

To su ovi:

– **Vijlak** (Ilok), **Atya** (Šarengrad), **Pereczhe** (Berak), **Diako** (Đakovo), **Alsany** (Alšanj), **Atyna** (Vočin), **Polyancz** (Poljanka u Požeškoj kotlini), **Zent-Lasslo** (Sveti Ladislav Podborje – Daruvar), **Varallia** (Varalja kod Vrtlinske), **Petrocz** (Petrijevci kod Osijeka), **Ivancz** (Ivanić), **Gyergi** (Sveti Đurađ), Remetinec kod Novog Marofa.

Samostan u **Iloku** postoji prije 1344. jer ga najstariji Kodeks spominje u Srijemskoj kustodiji.

Atya u **Šarengradu** spominje se već 1405. Sagradio ga je mačvanski ban Ivan Morović u čast Duhu Svetomu.

Samostan u Pereczkoj, to jest u **Beraku,** osnovao je Filip Korođ 1420. ili 1415. U njemu je bila obiteljska grobnica obitelji Korođ. Turci su ga spalili 1531, a Franjevci napustili (Femendrijin, o. c. bilješka 2. str. 1.). Pripadao je Prov. Presvetog Otkupitelja.

Đakovo je osnovano 1347. Samostan je 1551. spaljen.

Alšanj (Alsany) je franjevcima sagradio Valentin, biskup pečujski, a papa Grgur XI potvrdio 1376. u čast Sv. Franje Asiškog. Razoren je 1526. za turskih osvajanja Slavonije.

Samostan Atyna, **Vučin,** a sada Vočin, podigle su dvije sestre, kćeri kneza Nikole Iločkog, udovice, Katarina Ivana Krbavskog i Eufrosina, Joba Gorjanskog, kneginje godine 1494 (ili 1496) na čast rođenja Bl. Djevice Marije. U tome samostanu su Turci ubili brata Petra Deaka 1529. godine. Dva puta je samostan i crkva u Vučinu postala ruševina, a 14. XII 1991. do temelja su je četnici – Srbi digli u zrak.

Poljanska (Polyancz) kod Stražemana u Požeškoj zlatnoj dolini pripada prov. Presvetog Otkupitelja 1506. Za tursko vrijeme je ruševina o čemu svjedoči i popis Komore pod konac 17. stoljeća. I crkva i samostan podignuti su u čast svetom Kristoforu. Spominje se 1506.

Sveti Ladislav (Zent-Lasslo) nalazi se u Podborju. Vjerovatno je franjevce doveo u Podborje polovicom 15. stoljeća knez Ladislav iz Grebengrada, Grebenski, koji je tu imao velike posjede. Ladislav Grebenski iz porodice Gardunovih, posjednika Grebengrada i posjeda Grebena u području Mađareva i Novog Marofa, koji je grebengradske posjede dao posinjenome Bolti Battyany, Baćanu, 1481.

Varalja (varallia) se nalazi u Moslavini kod Vrtlinske. Za Prov. Presvetog Otkupitelja samostan i crkvu u čast Bl. Djevice Marije sagradio je Đuro Čupor, a 1460. papa Pio II podijelio je oprost svima, koji budu pohodili franjevačku crkvu u Varalji. U tursko vrijeme je Varalja napuštena i srušena. Po broju namještene braće iz Tabule 1533. bio je veći samostan, u kojem se te godine nalazilo 7 braće svećenika i 8 braće pomoćnika.

Samostan **Petrijevci** (Petrocz) nalazi se u blizini Osijeka i 1506. pripada Kustodiji Presvetog Otkupitelja. Godine 1524. u Petrijevcima je ubijen klerik Baltazar. Nestao u tursko vrijeme.

Remetinec kod Novog Marofa, samostan i crkva postoje. Pripadao je Provinciji Presvetog Otkupitelja, što potvrđuje podatak da su iz straha Pred Turcima slavonski samostani Provincije Presvetog Otkupitelja svoje crkvene dragocijenosti pohranili upravo u Remetincu, kao najsigurnijem samostanu svoje provincije. Spominju se: Vučin, Petrijevci, Poljanska, Varalja.

Ivanić (Ivancz) samostan i crkva franjevcima je sagradio čanadski i zagrebački biskup Luka Baretin 1508. godine kako je to i danas vidljivo nad ulaznim vratima fasade crkve Sv. Ivana Krstitelja u Ivaniću.

Da su navedeni samostani s područja Slavonije doista bili u sastavu Provincije Presvetog Otkupitelja sa sjedištem u Gyöuggösu potvrđuju braća franjevci koji se u Tabuli iz 1532/33 po svojim rodnim mjestima spominju.

U **Vučinu:** O. Stjepan iz Ivanića (Gvardijan), o. Blaž iz Svetoga Ladislava (Szentlasslo), o. Petar iz Remetinca i brat Benedikt iz Remetinca, klerik, brat Nikola iz Vučina, brat Mihael iz Varalje, brat Ivan iz Đakova, a oca Egidija iz Svetoga Ladislava spominjem posebno jer je u Vučinu ispovijedao redovnice. Dokaz da je tada u Vučinu bio o samostan Klarisa.

U **Đakovu:** o. Grgur iz Svetoga Ladislava (Podborje), brat Đuro iz Đakova.

U **Poljanskoj:** o. Franjo iz Đakova, o. Stjepan iz Svetoga Ladislava (Podborje), krojač, brat Đuro iz Mađareva (Magyarlak), klerik, brat Benedikt iz Vučina, vodio brigu za blagovaonicu, brat Blaž iz Đakova.

U **Varalji:** o. Mihael iz Đakova, kantor, o. Stjepan iz Ivanića, ispovijednik, **brat Đuro iz Remetinca,** brat Ivan iz Vučina i brat Ivan iz Varalje. (Prema navođenju P. Ferdinanda Kaizera ofn., povjesničara Kapistranske provincije, Budimpešta.)

Đenđeška kronika je zapisala da su godine 1529. u Slavoniji, **u krajevima Remetinca** Turci ubili: brata Martina iz Raše, svećenika, brata Baltazara, klerika iz Petrijevaca, brata Petra iz Đakova, laika u mjestu Vučinu (E. Fermendžin, o. c. str. 27, Starine XXII).

U Menologio Reda o. Fortunat Hueber također bilježi da su oko 1529. godine u Remetincu u Slavoniji iz mržnje na kršćansko ime Turci na okrutan način ubili: o. Martina iz Raše, brata Baltazara iz Petrijevaca, fra Pavla iz Narte i fra Petra iz Đakova. Pri tome je napisan i distih na latinskom:

Obruta gnos dederat Turcis Remeticia Sclavos
Hos Caeli Dominos ultima Scena dabit.

Koji Franjevci?

Možda neobično pitanje, ali vrlo potrebno kad se u Remetincu u vezi njihova dolaska u 15. stoljeću želi ispravno govoriti.

Kanonik Tomo Kovačević u svome rukopisu: »Historia monasteriorum in regno Croatiae« (Arhiv JAZU, sign. III, d. 8.) piše: »Po predaji se smatra da je Samostan u Remetincu nekada pripadao templarima i da je poslije njihova ukinuća ne zna se kako dospio u ruke braće Konventualaca.« Ovo Kovačevićevo »po predaji« Kovačević je prepisao iz franjevačkih izvora Ladislavske provincije, gdje o šestom samostanu spomenute provincije, to jest Remetinečkom doslovno stoji: »Ovaj je nekoć, govori se, bio Templara, a poslije njihova dokinuća, kako se priča, a ne zna se kako, došao je u ruke otaca Konventualaca« (quinque olim Templaristarum fuisse traditur, postquorum desuriclionem, uti fertur, non scitur, quomodo ad manus Patrum Conventualium devenerit – Descripto Provinciae obser. s. Ladislai Regis in Selavonia... 1724. str. 16; i Synopsis Descriptio iste Provincije, a sastavio o. Matija Bedeković, gvardijan u Virovitici 1732. Imago, str. 10.).

Spomenuti Kovačevićev podatak sada redovito ponavljaju svi koji o Remetincu, samostanu i crkvi, pišu. Nema sumnje, da su u Remetincu izvorno pod konac 14. stoljeća Franjevci. No, prije njihova dolaska u Remetincu nisu bili ni Templari, ni Ivanovci, a ni Pavlini, ni crveni, a ni bijeli redovnici.

Gradska knjižnica

Kad sam svojevremeno bio u Beču i u starom dijelu grada na plavom Dunavu pohađao crkve, naišao sam na tri vrlo stare i lijepe građevine s vrlo bogatim i vrijednim namještajem. Bile su to: **Minotska, Kapucinska** i **Franjevačka crkva**, a pripadaju: Konventualcima, Kapucinima i Manjoj braći – Franjevcima. Sve tri redovničke zajednice imaju istog utemeljitelja brata Franju iz Asisa, i isto franjevačko Pravilo, a ipak se razlikuju. I ne samo po boji i kroju redovničkog odijela nego i po načinu življenja po Franjinu Pravilu. Jedni su za stroži način življenja: Manja braća i Kapucini, a drugi za blaže tumačenje života – Konventualci, koji su do 1517. godine isticali svoj naziv – Minoriti. Da se dokrajče prepirke i borbe među braćom svetoga oca Franje papa Leon X izdao je svoje pismo 29. svibnja 1517. koje počinje riječima: »Ite vos in meam vineam« – Idite i vi u moj vinograd – i razdijelio je franjevački Red na tri reda: **Red otaca Konventualaca, red otaca Kapucina** i **red Manje braće**, kojima je dodijelio i pečat franjevačkog reda. Pri tome je strogo zabranio svako raspravljanje i isticanje.

Godine 1523. na području Ugarske, Srijema i Slavonije nastaju dvije provincije: Ugarska svete Marije, **konventualska obnovljena** (reformata) i Presvetog Otkupitelja koja je od svog postanka kao vikarija ili kustodija, živjela strožim načinom življenja i **nije nikada bila konventualska.**

Dosljedno: Provincija Presvetog Otkupitelja sa sjedištem u ugarskom Gyöngyösu nije nikada bila konventualska ili minoritska jer su u vrijeme njenog oblikovanja živjeli Ivan Kapistran i vikar Bosne o. Jakov Markijski.

Prema tomu slavonski samostani: Ilok, Šarengrad, Berak, Alšanj, Vučin, Poljanska, Sveti Ladislav Podborje, Varalja, Petrijevci, Ivanić i **Remetinec** nisu bili konventualski, nisu pripadali Konventualcima. Oni su prije 1517, a i poslije 1523. u Redu Manje braće, franjevački. Za razliku od Ugarske provincije obnovljene konventualske, živjeli su strožim načinom života, Franjevci su strožeg obsluživanja.

Što ih je dovelo u Remetinec?

Na to pitanje odgovor je bio: jedan od gospodara posjeda Greben i Grebengrad u drugoj polovici 15. stoljeća, Ladislav Hermanfija de Greben, posjednik Podborja i najvjerovatniji graditelj crkve i samostana Sv. Ladislav u Podborju (Szent Lasslo), a i gospodar Grebena i Grebengrada. Grofovi Celjski ili Bolto Batthyani Baćan gospodar posjeda Greben i Grebengrad kao posinak kneza Ladislava Grebenskog, posljednjeg potomka obitelji Garduna. Na to kao zaključak smjeraju i ona tri zaglavna kamena u svetištu remetinske crkve s grbovima: Hermanija de Greben (Ladislava) grofova Celjskih i knezova Baćan. Tu misao bi mogli opravdati i zaključci povjesničara umjetnosti, da je kompleks u Remetincu nastao 1490. godine, svakako pod konac 15. stoljeća (Kukuljević, Ljubo Karaman i Zorislav Horvat).

Moje je mišljenje i uvjerenje da su Franjevce u Remetinec pod konac 15. stoljeća doveli Baćani.

X X X

Na kraju možemo zaključiti:

1. Riječ remeta označava redovnika pustinjaka, koji se poput Antuna i Pavla povukao od svijeta u pustinju i u samoći provodio molitveni i pokornički život. To ipak nije isključiva povlastica redovnika Pavlina, koji se u Hrvatskoj pojavljuju sredinom 13. stoljeća.

2. Naziv naselja Remete i Remetinec na području Zagreba dolazi od redovnika Pavlina, koji svojim duhovnim ocem smatraju svetoga Pavla, pustinjaka, dok svoj red ne smatraju pustinjačkim, jer su u Remetama imali svoj samostan i crkvu i posjede zagrebačkog kaptola na desnoj obali Save u Remetincu.

3. Naselje Remetinec kod Novog Marofa ima vezu s riječju remete i pridjevnoimenično s remetinec, ali taj svoj naziv nisu dobili po redovnicima Pavlina, koji u Remetincu kod Novog Marofa nisu nikada imali ni samostan, ni crkvu, jer radi gospodara posjeda Greben (Mađarevo) i Grebengrad nisu tu ni mogli biti. A nisu mogli ni nasljediti bilo Templare, bilo Ivanovce, za koje se zna da su s gospodarima Grebena i Grebengrada graničili i parničili se na istočnom dijelu Ivančice planine u Beli.

4. Remetinec kao toponim mogao je dobiti svoj naziv i po redovnicima Franjevcima, ukoliko riječi »remeta« općenito uzeto znači za svaku vrstu redovnika, pa čak i za zvonara i sakristana.

5. Budući da su redovnici Franjevci bili u Remetincu, njihov utemeljitelj je sveti Franjo Asiški, koji je svojim sljedbenicima dao Pravilo života po opsluživanju Evanđelja i nazvao ih Manjom braćom, svojevoljnim siromasima koji u Bogu gledaju Dobrotu i Ljubav i zato Oca. Uz oce Dominikance, koji Boga gledaju kao Istinu, Franjevci su prosjački red, duhovni obnovitelji Crkve u 13. stoljeću. Vrlo brzo osvajaju Europu.

6. Manja braća preko Njemačke, Češke dolaze u Ugarsku i već 1232. preko Ugarske i na području Slavonije i Srijema. Kraljevi iz kuće Arpadovića podižu im samostane. Nastaje provincija – Ugarska provincija – koja ima 8 kustodija sa šest samostana iz 13. stoljeća: Zagreb, Virovitica, Našice, Požega, Kostajnica i posljednji Kloštar Podravski – Gorbonuk, osnovan 1292. godine.

7. U 15. stoljeću osniva se i druga Ugarska vikarija, odobrena od pape Eugena IV godine 1447., a papa Nikola V službeno potvrdio. Sjedište joj je ugarski grad Gyöngyös. U toj vikariji, a od 1523. i provinciji nalaze se i samostani u Srijemu i Slavoniji: Ilok, Šarengrad, Berek, Đakovo, Alšanj, Vučin, Poljanska, Sveti Ladislav Podborje, Varalja, Petrijevci kod Osijeka, Ivanić i Remetinec.

8. Među samostanima Ugarske vikarije, a potom i Provincije Presvetog Otkupitelja u Gyöngyösu nalazi se i samostan u Remetincu kod Novog Marofa, među najmlađima na tome popisu. Mlađi od svih je samo samostan u Ivaniću (1508). Dosljedno: u Remetincu su Franjevci.

9. Pitanje: A koji Franjevci? nije neumjesno nego značajno i važno, jer poslije 1517. postoje tri franjevačka reda: Konventualci, Kapucini i Manja braća – jednostavno Franjevci. Odgovor je na postavljeno pitanje povijesno utemeljen i siguran. **U Remetincu su bili Manja braća – Franjevci, a ne Konventualci** (Minoriti). Razlog: Ugarska provincija Presvetog Otkupitelja u Gyöngyösu od svoga postanka provodi strogo opsluživanje Pravila svetoga Franje, bila je opservantska, dok je Provincija Svete Marije Ugarske izabrala blaže opsluživanje Pravila i zvala se provincija renoviranih konventualaca.

10. Dolazak Franjevaca – Manje braće – vremenski se sa sigurnošću može postaviti pod konac 15. stoljeća, oko 1490. godine. Omogućili su im izgradnju samostana i crkve gospari posjeda Greben i Grebengrada: Ladislav Hermanfy de Greben, Grebenski ili Grofovi Celjski, a najvjerovatnije Bolto Baćan (Batthyani), posinak kneza Ladislava Grebenskog, koji je 1496. preuzeo imanje Greben i Grebengrad.

Remetinec u 16. stoljeću

Franjevci su u Remetincu započeli svoje djelovanje u vrlo burnim i nemirnim vremenima 16. stoljeća, kad su nastajale, razvijale se i potresale i Crkvu i europske države. Bilo je to razdoblje velike pokvarenosti, ravnodušnosti, mlitavosti i želja za udobnim, raskošnim i moralno neodgovornim načinom života. Plemići, knezovi i posjednici velikih gospoštija jedni su druge pljačkali, plijenili, kmetove sakatili, ženski svijet silovali. U tome se nisu razlikovali ni crkveni dostojanstvenici, pa ni redovnici. Duh Evanđelja se gotovo izgubio u životu ljudi – kršćana. I premda je polumjesec prijetio s istoka, nitko nije mario. Turci su Slavoniju osvajali – izdajama – i plemički su gradovi i naselja padali u ruke Turaka kao kruške u košare bez borbe.

Iz prve polovice 16. stoljeća o Franjevcima u Remetincu se zna samo to da su u blizini njihova samostana 1529. Turci pobili četvoricu njihove subraće: o. Martina iz Raše, brata Baltazara iz Petrijevaca, brata Pavla iz Narte i brata Petra, koje su smatrali mučenicima vjere. Poznato je također da su slavonski samostani njihove Provincije Presvetog Otkupitelja, poimence iz: Vučina, Petrijevaca, Poljanske, Varalje, svoje crkveno posuđe i dragocjenosti donijeli i na čuvanje pohranili u samostan u Remetincu. Mislili su, da će u tome mjestu biti sigurni od provaljivanja Turaka. Turci ih nisu odnijeli, ali je za te dragocijenosti znao gospodar Grebena i Grebengrada Krištof Batthyani (Baćan) i odnio ih 1542. Franjevci iz Remetinca mogli su se samo poslužiti kralju Ferdinandu I u Beč.

Godine 1542. kad su zaštitnici samostana u Remetincu odnijeli pohranjeno crkveno posuđe, posljednja je, kad se Franjevci u Remetincu spominju. Radi čestih iznenadnih provala turske lagane konjice u zagorske krajeve, Franjevci u Remetincu napustili su svoj samostan i crkvu Bl. Djevice Marije i otišli. Vremenske nepogode – vjetar, kiša i zima – na samostansku i crkvenu zgradu vrlo štetno su djelovale. Krovovi su se srušili, a jednako su se urušili i stropovi. Uz drač i grmlje u samostanskim prostorijama i u crkvi je počelo rasti i veće drveće.

U vrijeme napuštenosti i postepenog rušenja crkve i samostana u Remetincu usmeno predanje ovoga kraja donosi u vezi franjevačke crkve jedan neobičan, čak čudesan podatak, da je postojao kip Blažene Djevice Marije, drven, koji je preko pola stoljeća stajao pod vedrim nebom, izložen svakom nevremenu, a ipak je ostao posve neoštećen. Prepušten svakom nevremenu, a ono ga ipak nije uništilo. Bio je nepomičan, te ga nisu mogli maknuti s mjesta, a mnogi su to pokušavali. Podići s mjesta mogli su tek Franjevci, kad su ponovno došli na svoje staro mjesto. Oni su ga s lakoćom podigli i postavili na glavni oltar, gdje stoji i vrlo se štuje, jer sja Čudesima.

Tako narod, a taj spominjani Marijin kip i danas još postoji – Narodna predaja Remetinca na temelju živih svjedoka govorila je i o ovome čudesnom događaju u vrijeme turskih provala da na području Remetinca nije bilo kuge, a ni bilo kakve druge zarazne bolesti, dok su u neposrednoj blizini Remetinca tisuće umirale od kuge. Događalo se tada da su iz Varaždina i okolice kugom zaraženi ljudi dolazili u Remetinec i ondje bili pošteđeni i zdravi.

Da li je navodno pripovijedanje o ova dva spomenuta slučaja istinito, teško je dokazati. Nešto je ipak bilo, jer se štovanje Blažene Djevice Marije u Remetincu trajno sačuvalo i smatralo se da je Djevica Marija u Remetincu doista čudotvorna Majka svoje duhovne djece. Posebno po Bratovštini svete Krunice kao Čiselska Gospa, a sada i kao zaštitnica župe i župne crkve.

Kroz devedesetak teških godina Franjevaca u Remetincu nije bilo, ali samostan i crkva sačuvaše sjećanje na njihov razmjerno kratak boravak i djelovanje među brežuljcima Ivančice. I ne samo sačuvaše nego i ponovnim dolaskom osvježiše i obogatiše svojim nastojanjem i radom: »Ne samo sebi živjeti nego i drugima koristiti!« I stoga se njihov ponovni dolazak ne smije danas zaboraviti i zanemariti.

Vratiše se u Remetinec

Strah kao drhtanje ljudske pameti radi budućega zla ima veliki utjecaj u životnim postupcima svakoga čovjeka. I ne treba se čuditi da su Franjevci od straha pred Turcima napustili svoj samostan i crkvu u Remetincu. No, njihov odlazak pospješilo je i nasilno oduzimanje crkvenih, vrijednih stvari: Kaleža i pokaznica, što su ih s povjerenjem u njihovu samostanu pohranili njihovi slavonski samostani. Ako se tako nasilnički odnose prema njima njihovi uzdržavatelji, patroni, gospodari grada tvrđave Grebengrada, što onda mogu očekivati od Turaka o kojima su tada neprestano slušali kako osvajaju Srijem i Slavoniju.

Odlazak Franjevaca iz Remetinca pisci Kronika i samostanskih Spomenica obično i kao po pravilu zapisuju kao bijeg (fuga). Danas bi se reklo da su izbjeglice, jer su sami pobjegli i napustili sve svoje da spase goli život. Može li im se to zamjeriti?!

Izbjeglice pak i danas i onda gaje nadu da će se ponovno vratiti. I to brzo. Njihov povratak je za mnoge i izostao. Nisu ga doživjeli, jer su prošle ne samo godine nego i desetljeća.

Kad se radi o Franjevcima kao članovima Reda, nada, da će se jednom ipak vratiti na svoja nekadašnja mjesta boravka i djelovanja postoji. U mnogim slučajevima se to i dogodilo: Ilok, Šarengrad, Ivanić i Remetinec, i u Vučinu djelomično.

Sedamnaesto stoljeće je u tome pogodovalo, jer je turska sila poslije poraza kod Siska 1593. od osvajačke prešla u obrambenu silu. Mirom na ušću rijeke Žitve u Dunav 1606. nastaje razdoblje mira kroz 20 godina i početak obnavljanja materijalnog i duhovnog. Posebno na području »Ostataka ostatka Hrvatske«, a ističe se Zagorje. Plemići kao gospodari gospoštija trebaju kmetove kao radnike na svojim posjedima. Osnivaju se naselja. Dovodi radna snaga. Pri tom se osjeća želja da se ta radna snaga, kmetovi, oslobode svojih »barbarskih navika«, kako to pišu krapinski gradski oci i njihov sudac u pismenoj molbi o. Dominiku Nythu, vikaru zagrebačkog samostana, da u Krapinu dođu Franjevci (P. Cvekan, Krapinski franjevci, str. 40., pismeno je označeno s 14. III 1639. godine).

Ovo spominjem stoga jer su Franjevci u Krapinu došli 17. travnja 1641., a preko samostana u Zagrebu pripadali su tada Ugarskoj provinciji Svete Marije, kao i oni Franjevci koji su 1639. godine dobrotom zagrebačkog biskupa Benka Vinkovića ponovno došli u svoj samostan Ivanić (P. Cvekan, Franjevci u Ivaniću, str. 31.).

Znajući ova dva povijesna podatka da su zagrebački Franjevci tada još članovi Ugarske provincije Svete Marije 1639. i 1641. došli u Krapinu i Ivanić, nametnuo mi se i opravdani zaključak, da je knez Adam Batthyan, zakoniti gospodar posjeda Greben i Grebengrad, uznastojao, da se u napušteni samostan s crkvom na njegovu posjedu vrate Franjevci. I tako zasvjedoči da je obitelj Batthyan pod konac 15. stoljeća dovela Franjevce i sagradila im

samostan i crkvu na njihovu posjedu Remetincu. Onda su to bili Franjevci Ugarske provincije Presvetog Otkupitelja sa sjedištem u Gyöngyösu strogog opsluživanja, a sada 1639. obratio se Franjevcima Ugarske provincije Svete Marije, koja je tada imala svoj značajni samostan u Zagrebu (facta instantia apud Patres Hungariae et obtento asensu anno 1639. – Imago Prov. S. Ladislai Reg. in Sclavonia 1732., str. 10. Descriptio, iz 1729., str. 15.). Ugarski oci su odobrili molbu Adama Batthyana i on se pobrinuo da se Franjevci mogu vratiti u svoj remetinečki samostan 1639. godine. Po spomenutom povijesno zapisanom svjedočanstvu Adam Batthyan je ruševine samostana i crkve samo djelomično osposobio za boravak i djelovanje (expurgatis aliqnaliter praevie ruderibus – Imago str. 10.).

Adam Batthyan nije imao muškog potomka nego samo kćer Elizabetu, koja je bila udata za kneza Đuru Erdedy. Stoga su Đuro Erded i žena mu Elizabeta rođ. Batthyan 1646. započeli samostan u Remetincu obnavljati tako da je do 1732. kad je ovaj podatak napisan, s malim dodatkom milostinje pobožnih vjernika toliko osposobljen da u njemu mogu redovito boraviti 20 redovnika (Anno 1646. Illmus Dnus Comes Georgius Erdeody cum Illma sua consorte Elizabetha nata de Battyan inceperunt dictum restaurare monasterium adeo, quod usqne ad haec tempora adminicaelo etiam extranearum piarum eleemosynarum ad comodam sit dedulctus perfectionem, in quo ordinarie 20 commorantur Religiosi... Imago, 1732, str. 10.).

Prema zapisu odredbe novoosnovane Ladislavske kustodije sa sjedištem u Zagrebu treba istači: »Godine 1657. dala je gospođa Marija Elizabeta Baćan potpuno obnoviti samostan u Remetincu« (extoto restaurandum suscepit propriis expensis – Matriculae Prov. I, str. 63.).

Zatim: »**M. Elizabeta Baćan je osnivateljica i uzdržavateljica samostana u Remetincu.**« (o. c. str. 64.).

Do svoje smrti M. Elizabeta Baćan je svoju službu patronata kao vlasnica i gospodarica grada Grebengrada nad samostanom u Remetincu.

Da li su poslije njezine smrti plemići Erdedi, na koje je po Elizabetinom mužu Đuri grad Grebengrad i posjedi prešli u vlasništvo Erdedijevaca, zapisa nisam našao. Vjerovatno.

Na temelju zapisanoga moje uvjerenje je da su plemići Baćan (Battyany) Franjevce izvorno doveli u Remetinec, a isto tako 1639. ponovno vratili u Remetinec. Na početku su samostan i crkvu na svome imanju sagradili, a poslije 1639. obnavljali i obnovili i uzdržavali. A u svođenju svetišta crkve Djevice Marije tri zaglavna kamena potvrđuju da je gospodar Grebena bio Ladislav Hermanfi de Greben iz Podborja, neko vrijeme grofovi Celjski i konačno Ladislavov posinak Bolto Batthyany (Baćan).

Samostan u Remetincu je po povratku Franjevaca u Ugarskoj provinciji Svete Marije, zatim od 1655. do 1661. u Ladislavskoj kustodiji, a onda od 1661. u osnovanoj Provinciji Sv. Ladislava, kralja u Slavoniji oko 1786., odnosno 1789., kad je dokinut.

Samostanska crkva

Privlačna snaga i povijesno-kulturno značenje remetinečkog naselja danas je svakako župna crkva pod naslovom Blažene Djevice Marije od svete Krunice.

Crkva je izvorno sagrađena pod konac 15. stoljeća i namijenjena je redovnicima Franjevcima strogog opsluživanja Pravila njihova utemeljitelja brata Franje Ugarske provincije Presvetog Otkupitelja sa sjedištem u Gyöngyösu.

Samostan i spomenuta crkva podignuti su u čast Blažene Djevice od porođenja Male Gospe (ecilesia ab episcopo Zagrebiensi consecrata Divae Virgini natae – Imago, o. c. str. 10.), u stilu kasnogotičkih značajki, a na zemljištu gospodara posjeda Greben (Mađarevo) i Grebengrada plemića Batthyani (Baćan). Ovi su taj posjed dobili od Ladislava Hermany Grebenskog, posjednika iz Podborja, posinjenjem Bolte Batthyani 1481. i konačno 1496.

Mjerodavni sud Zorislava Horvata, stručnjaka gotičkog graditeljstva Slavonije, svjedoči da arhitektonske strukture samostanske crkve Svete Marije (Mala Gospa) u Remetincu odgovaraju kasnogotičkom stilu. On doslovno piše: »Lađa (crkve) je svođena mrežastim, a svetište zvjezdastim, obnovljenim svodom; rebra oba svoda sličnih su profilacija. Detalji arhitekture – konzole u svetištu, sakristiji, ispod tornja, vrata s polukružnim nadvojem, portal na zapadnom pročelju – svi su tipičnih kasnogotičkih karakteristika. Vjerovatno druga polovica XV st., možda zadnja četvrtina, što se slaže i s predmnijevanim vremenom nastanka i s tipovima profilacija kasne gotike.« (Peristil, 12-13/1969-1970), Profilacije gotičkih svodnih rebara, str. 49.).

Točna godina izgradnje crkve i samostana u Remetincu nisu poznati, jer pisana spomena nema. Tri kamena u svetištu crkve Svete Marije ukrašena grbovima grofova Celjskih, Hermanfija de Greben i Batthyani ne moraju značiti sudjelovanje u izgradnji crkve nego samo možda ističu neku posjedovnu vezu sa spomenutom crkvom. Poznato je da su ove tri plemićke obitelji posjedovale Grebengrad i posjede na kojima je i crkva Svete Marije sagrađena. A meni se čini da je utemeljitelj Ladislav Grebenski iz Podborja kod Daruvara, jer je Franjevcima Presvetog Otkupitelja sagradio samostan i crkvu Svetog Ladislava (Zsent Lasslo), po svome posinku Bolti Batthyan (Baćan) baštinsku posjedu Greben i Grebengrad. Možda to naslućuje i Đuro Szabo, kad piše: »Da, još jednom grob Hermanovića postoji u blizini Grebengrada: tamo na glavnom kamenu gotičke crkve u Remetincu podno Grebengrada – zubato kolo sa četiri žbice, nad kojima kroči lav.« (Hrvatsko Zagorje, str. 108.). Možda je crkvu i samostan dala podići žena Ivaniša Korvina Beatricu Frankopan, jer je kapela u Remetincu morala godišnje služiti 48. svetih Misa za Beatricu Frankopan u ime anue.

»Svetište, 13,5 m dugačko, svođeno je očito gotički, ali po **drugi put** na četiri polja, dok po otpornjacima vidimo, da je bila isprva na tri polja svođena, pa ima samo tri zaglavna kamena, s grbovima Hermanfija de Greben, knezova Celjskih i Batthyana, nasljednika Grebengradskih i vjerovatno su ti kmetovi ostali od prvoga svođenja. Četvrti je kamen prazan.« (Đ. Szabo, o. c. str. 161.).

»...Lađa je svođena na tri polja, rebra počivaju na polustupovima, na rebrima klesarski makovi.« (Đ. Szabo, o. c. str. 161.).

Samostan i crkvu Franjevci su napustili svakako poslije 1556. godine, jer je 22. lipnja 1556. kralj Ferdinand I odgovorio na tužbu remetinečkih franjevaca protiv Krištofa Batthyana koji je 1542. iz njihova samostana odnio pohranjeno sveto posuđe i vrijednosti iz nekih slavonskih franjevačkih samostana (Vučina, Petrijevaca, Poljanske, Varalje) i naredio Batthyanu da im te vrijedne stvari vrati. Spomenuta godina njihova odlaska iz Remetinca odgovara, jer spomenuti spis »Imago« piše, da su crkva i samostan bili na-

pušteni gotovo jedno stoljeće (»sic desolatus ferme per unum saeculum...«), a crkva bila bez krova i bolte, a kip Gospe preko pola stoljeća (ultra medium saeculum omni tecto fuisse destituta, omnibusque Coeli iniuriis expositum... str. 10.).

Tvrdnja da su Turci samostan i crkvu u Remetincu pretvorili u ruševinu, ne stoji. Napušteni samostan i crkvu nije nitko popravljao i oboje je kroz sto godina izgubilo najprije krov, a onda i strop (»apsque tecto et fornicibus adeo, quod magnae sucrevissent arbores in cellariis...« Imago, str. 10.).

Prihvaćajući opis i izgled crkve Svete Marije u Remetincu o. Matije Bedekovića, virovitičkog gvardijana, službeno ovlaštenog pisca kratke povijesti svih samostana Hrvatske Ladislavske provincije iz 1732. godine, da je u crkvi bez krova i stropa u Remetincu raslo drveće i drač mogu si vrlo dobro predočiti, jer sam u Zrinu gledao napuštenu gotičku franjevačku crkvu svete Margarete ili Magdalene ispod kaštela Zrin, nekoć u kustodiji Cetini. To je stravičan izgled. Hladni kameni zidovi strše, a u unutrašnjem crkvenom prostoru krošnje ispunjaju sveto mjesto i vjerni puk. Vjerujem da remetinečka crkva 1634., kad su Franjevci ponovno došli na svoje staro samostansko mjesto i crkvu nije tako izgledalo kao samostanska crkva svete Margarete ispod Zrina kaštela, ali u obnovi izvorne crkve Blažene Djevice Marije od Djevičina rođenja, porušeni strop nad svetištem i lađom morali su biti ponovno sagrađeni onako kako i danas stoje. To jest: lađa svođena mrežastim, a svetište zvjezdastim svodom, dok su profilacije rebara u oba svoda slične.

Ing Zorislav Horvat ističe: »Po tragovima na svetištu crkve vidi se da je svod mijenjan, zvonik dodan.« (Srednjovjekovna arhitektura pavlinskih samostana u Hrvatskoj, Kultura pavlina, str. 100. Zagreb, Globus 1989.). Što stručnjak graditeljstva zapaža, povijesničar potvrđuje. Svodovi crkve u Remetincu izgrađeni su za vrijeme obnove godine 1646. zalaganjem kneza Đure Erdeda i kneginje Elizabete rođene Baćan (renovata »Origo« str. 10.).

Izgled crkve

Podignuta je usred naselja na maloj uzvisini. Da se zaštiti od klizanja brdovitog zemljišta s južne i istočne strane, a da se osigura propisno ograđen samostanski vrt napravljena je zidana ograda, koja je s vanjske strane učvršćena zidanim falerima u određenoj udaljenosti.

Građena u gotičkom stilu crkva ima veliko svetište i prostranu lađu. Svetište je s južne i istočne strane utvrđeno tipičnim zidanim falerima, a takva dva falera sazidana su i na uglovima fasade. Svetište završava poligonalno s tri plohe, a crkvi je s vanjske strane u blizini kora dodana i kapela obitelji Patačić s poligonalnim završetkom kao i završetak svetišta.

Svetište je dugo 13,5 m, a široko 7 m, visoko 14 m. S istočne strane ima 4 prozora, a s južne 2 prozora. Od lađe je odijeljeno triumfalnim lukom. Otvor triumfalnog luka je 3,00 m. Na sjevernom zidu su vrata u sakristiju s polukružnim nadvojem. Takav nadvoj ima i triumfalni luk, kao i svih šest prozora. Uz veliki oltar u južnom zidu svetišta nalazilo se i sad je označeno mjesto »sedilia« mjesto za sjedenje svećenika.

Lađa je duga 22 metra, a široka 10,70 m, a visoka 14 m. Sa sjeverne strane nema prozora, dok na južnoj strani ima samo jedan. Dva manja prozora polukružnih nadvoja nalaze se ispod kora, s jedne i druge strane ulaznih, velikih vrata, na prostor ispred crkve. U prizidanoj kapeli Sv. Antuna Padovanskog nalaze se na istočnoj i zapadnoj strani po jedan veći prozor, a na središnjoj zadnjoj plohi iznad oltara je okulus.

U pozadini lađe na dva okrugla stupa sagrađen je kor za orgulje i pjevače.

Crkva Blažene Djevice Marije od porođenja Djevičina u Remetincu duga je 32,50 m, a široka 10,70 m, 14 m visoka.

Fasada crkve je vrlo jednostavna. Ravna ploha na uglovima završava s po jednim gotičkim falerom. Središnje dolje su velika dvokrilna ulazna vrata s okruglim nadvojem. Uz vrata s jedne i druge strane je osrednji prozor s okruglim nadvojem. Iznad vrata središnje, nalazi se korski prozor s okruglim nadvojem. Zabat je u obliku trokuta s malim pačetvorinastim prozorom.

Nad svetištem je krov niži, a nad lađom viši, što odgovara i visini svetišta i lađe unutar crkvenog prostora.

S lijeve strane fasade crkve prizidan je hodnik na sjeverni zid cijele crkve. Na početku tog hodnika su vrata u samostan, a danas u župnu kuću, dvorište i sakristiju, na kor stepeništa dva i vrata na propovjedaonicu. U hodniku su prema dvorištu vrata i šest prozora s okruglim nadvojima.

Sakristija je sa sjeverne strane. To je prostorija ispod tornja koji je sagrađen između crkve i samostanskog istočnog trakta. Nadsvođena je slično kao svetište crkve. Ima dvoja vrata: u svetište i na samostanski hodnik. Vrata su oblikovana kao i prozori, s okruglim nadvojem u stilu izvorne crkve.

Izvorni veliki oltar iz 17. stoljeća

Za izgled prvotnog velikog oltara iz 15. stoljeća opis ne postoji. Međutim najstariji zapis o remetinečkoj samostanskoj crkvi godine 1724. i 1732. navodi, da su prigodom povratka Franjevaca u Remetinec 1639. godine u samostanskoj crkvi, a bila je bez krova i stropa, preko pola stoljeća prepuštena svim vremenskim nepogodama, našli drveni kip Blažene Djevice Marije, koji nije ni najmanje bio oštećen i truo ((minimumo laesam aut corruptam... Origo o. c. str. 10.), a k tomu je bio tako nepomičan da ga nikakva sila nije mogla pomaći, premda su to mnogi pokušavali sve do dolaska Braće naše (et quod plus est ita immobiliter, quod nuli vi plurimis, id attentatibus moveri, promoveri, aut amoveri potuerit usque ad adventum Fratrum nostrorum... Origo, str. 10.). No, braća su to lahko učinila (medioquorum tandem facillime, Origo, o. c. str. 10.). Ovaj događaj su mnogi svjedoci potvrdili (vivis testimoniis conbrobatum – Origo, o. c. str. 10.). A nakon toga smatrajući to čudesnim događajem Franjevci su s velikim poštovanjem kip ponijeli i postavili ga na vrh oltara (cumque magna veneratione inde est asportata, et in summo Altari collocata... Origo, o. c. str. 11), gdje se i danas nalazi i s najvećim poštovanjem štuje i sjaji čestim čudesima (ubi hodiedum cum summa veneratione colitur crebrisque coruscat miraculis, Origo, o. c. str. 11.).

Ovdje je zapisana remetinečka predaja u koju nitko ne mora vjerovati.

Za nas je ipak značajna po tome što opravdava štovanje Blažene Djevice – Male Gospe. Posebno pak i po tome da je za štovanje Bl. Djevice Marije u Remetincu značajno što je pisac »Origo« kao drugo istaknuto kako na području Remetinca nije vladala ni kuga, ni bilo kakva zaraza, dok su u obližnjim i okolnim naseljima tisuće ljudi od kuge umirali. Događalo se da su prestrašeni ljudi iz Varaždina, koji je udaljen od Remetinca tri sata, i pred strašnom kugom ustrašeni u Remetincu su spašavali neoštećeni i nezaraženi. Tu činjenicu (tvrdi pisac »Origa«, o. c. str. 11.) potvrdili su živi svjedoci (prout visis comprobatum est testimoniy).

Potpuno neoštećeni i sačuvani stari kip Bl. Djevice Marije u napuštenoj staroj samostanskoj crkvi, Franjevci su tada prvenstveno gledali očima vjere i vjerskog poštivanja, a ne kao mi danas – s povijesnog i kulturnog gledišta. Njihovo nastojanje je usmjereno da se u onim teškim vremenima vjerničkom narodu dade poticaj štovanja Djevice Marije kao njihove Majke i zaštitnice, Pomoćnice i Utjehe. I u tome su uspjeli, jer je Marijina crkva u Remetincu postala prošteništem. Napose, kad je nastojanjem M. Elizabete Batthyan udate Erdedi 1657. godine u Remetincu uvedena Bratovština Svete Krunice, koju su uveli oci Dominikanci (Matricula Provincije I, str. 63.), dok su Elizabetu Batthyan Erdedi Franjevci smatrali svojom osnivateljicom i uzdržavateljicom. (Mat. I, str. 64.)

Ostatak izvornog kasnogotičkog oltara – to jest »kip Bogorodice s djetetom Isusom na polumjesecu, kojoj postrance u dva okomita, pregradama na polja podijeljena pojasa stoje ili sjede sitne figure **crkvenih otaca, četiriju evanđelista i dvanaest svetaca**« Doris Baričević, Propovjedaonica u Remetincu djelo pavlinskog kipara »Peristil«, broj 20., Zagreb 1977. str. 85., poseban otisak) trebalo je upotpunosti i dati mu potreban izgled. Na predeli glavnog remetinečkog oltara koji je radi trošnosti uklonjen 1911. godine, bio je latinski tekst: – Generosus Dominus Nicolaus Makar supraemus vicecaperarus Confini Crisiensis cum generosa domina Anna Maria Jurchin consorte sua hanc aram fieri cvravit 1660/69. To znači: plemeniti gospodin Nikola Makar vrhovni zamjenik kapetana križevačke Vojne krajine s plemenitom gospođom Anom Marijom Jurčin, svojom suprugom, ovaj su oltar dali pribaviti 1660. (Kalnički arhiđakon u pohodu župe Remetinec iz 1796. Prot 137/VIII naveo je 1666. godinu nastanka oltara, a neki čak 1669.)

Nepoznati umjetnik 17. stoljeća je s mnogo pažnje komponirao ovaj oltar, vjerovatno po želju darovatelja, svoj bujnom maniritičkom ornamentikom hrskavice ukrašeni retabl kao raskošni okvir oko starog gotičkog oltara i njegovih kipova, postavivši u interkolumnije kipove apostole Petra i Pavla kao čuvare. Stvorio je time jednu od onih u 17. stoljeću na jugu Srednje Europe ne rijetkih sretnih simbioza dvaju stilova, gotike i manirizma, kojih je nekada i u našim krajevima bilo u većem broju (Doris Baričević, o. c. str. 86.7.

Za taj isti oltar u Remetincu gospođa Anđela Horvat piše: »Majstor retabla u Remetincu kod Novog Marofa stajao je 1660. pred zadatkom da ostatak gotičkog retabla uklopi u novi okvir izgrađen u tadašnjem shvaćanju i ukusu. I tu je polazna točka plošna statička renesansnom ornamentikom; od četiri stupa u istoj liniji ona dva koja su postrance smještena nose konzole. Usprkos svemu tome, to se djelo vrlo udaljilo od renesansnog shvatanja. Ono i po svojim proporcijama, po izboru i hipertrofiji ornamenata govori jezikom manirizma. S arhitkturom retabla jednakopravni udio ima rezbarenje. Prof. Szabo i Dr Hoffiler 1911. otkrili su, da u baroknom stilu, od 1659. postoji još današnji gotski krilni oltar iz konca XV stoljeća, jedini svoje vrste u čitavoj Hrvatskoj. Prenijeli su ga u arheološki muzej. (Kat. list, Restauracija crkve u Remetincu kraj Novoga Marofa, 3. sre. 27). Njegov je veo zasićeno prekrio sve arhitektonske časti: Srednji dio neuobičajeno je široko zasnovan. To je doduše, iziskivala posebna okolnost, ali rješenje je postignuto shvaćanjem tog vremena. Stupovi pokriveni bujnom hrskavicom čitava su debla kao da će nositi vrlo teško. Ako i pretpostavimo da su nosili atiku koje više nema, oni su prenaglašeno jaki. Između tih stupova, obučenih u ornament, tijesno su se utisnuli kipovi apostola (Petra i Pavla) zatomljenog tijela i indiferentnih pogleda u daljinu. Sve su to crte manirizma, koje su naročito svojim proporcijama i primjenom pojedinih elemenata poremetile klasični sklad proporcija« (Između gotike i baroka, Zagreb 1975., str. 152.).

Ovaj tako izrađen oltar, poklon Franjevcima u Remetincu služio je braći Svetoga Franje 126 godina, a 125 godina župi Remetinec, u svemu 251 godinu i sigurno se istrošio vlagom. Postao je neupotrebljiv, pa je 1911. godine ondašnji župnik u Remetincu mogao radi vrijedne gotičke sredine oltara renovirati. No, on to nije učinio nego je Makarov oltar uklonio. A uklonio ga je vjerovatno i zato da na njegovo mjesto postavi sadašnji oltar, retabl s oznakom Blažene Djevice Marije od svete Krunice, jer je polovicom 19. stoljeća promijenjen naslov (titular) remetinečke crkve, koja je od 1657. imala Bratovštinu Svete Krunice, koju je car Josip II dokinuo, a ona je 1896. U Remetincu obnovljena. No, radi štovanja Blažene Djevice – Male Gospe, kojoj je bila posvećena i izvorna crkva, trebalo je taj naslov crkve sačuvati, a uz to prve nedjelje u listopadu držati proštenje i u čast Blažene Djevice Marije od svete Krunice.

Učinjeno se ne može popraviti. Najvrednije s uklonjenog oltara u Remetincu – drveni retabl Gospe s Djetetom, evanđelistima, s crkvenim učiteljima, djevicama i anđelima, što je čudesno sačuvano kroz vrijeme napuštenosti samostanske crkve, od propasti je sačuvao Đuro Szabo, koji se založio i uspio tu kulturnu vrijednost pohraniti u Obrtničkom muzeju 1913. u Zagrebu. I tako eto biser ljubavi remetinečkih Franjevaca i danas postoji renoviran. Godine 1971. nalazio se na izložbi u Parizu prigodom »Umjetnosti na tlu Jugoslavije od prapovijesti do danas«. A isto tako na toj izložbi i u Sarajevu. A konačno predmet je divljenja i u slobodnoj i suvremenoj Hrvatskoj kao dokaz da su i hrvatski Franjevci bili povezani s kulturom Europe ba ovom našem remetinečkom području.

Nakon odnošenja glavnog oltara u Zagreb, 1911. godine postavljen je današnji gotički izrađen oltar kupljen kod tvrtke Zavrlić uz cijenu od 3.800 kruna. Za taj oltar je poznati slikar prof. *Tišov* izradio dvije izvorne slike L. Dominika i L. Terezije.

(Orestauraciji... Kat. list 1913, 3, str. 27).

Oltari u lađi

Osim glavnog oltara u svetištu postojali su i pokranji oltari i lađi crkve i u kapelama, ukoliko ih je crkva imala.

Najstariji zapis iz 1732. godine tvrdi da je u remetinečkoj samostanskoj crkvi zajedno s kapelom Svetoga Antuna bilo 7 oltara. (Habet cum capella S. Antonii aras septem... Origo, str. 11.). Znači, da ih je u lađi bilo pet, u kapeli S. Antuna jedan i u svetištu glavni oltar Bl. Djevice Marije. Kad je u Remetincu nastala župa i kad je župnu crkvu Bl. Djevice Marije po prvi put pohodio arhiđakon kalnički godine 1796., zapisao je u svome izvješću da se osim glavnog oltara u svetištu i oltara **sv. Antuna u kapelici** u lađi crkve nalaze: **četiri** oltara u lađi i **dva** oltara pod korom. U lađi su oltari: **Svetoga Križa, svetoga Franje Asiškog, sv. Apolonije** i **sv. Barbare,** a pod korom **sv. Josipa** i **sv. Petra Alkantare.** (Prot. 137/VIII, vis. can. 1796.). Isti broj oltara navode svi pohoditelji arhiđakoni kalnički sve do godine 1898. (Prot. 140/X 1841; 143/XIV 1866; 144/XV 1898). Od godine 1913. u crkvi su preostala samo 4 oltara: Svetoga Križa i Sv. Franje Asiškog u lađi, Sv. Antuna u kapeli Patačić i glavni.

Oltar Svetoga Križa

S lijeve strane ispod triumfalnog luka smješten je oltar posvećen **Svetom Križu.** Jednostavno oblikovan retabl oltara, djelo stolara u stilu baroka, nepoznata majstora, prislonjen uza zid. Menza je zidana, 184 cm široka, 103 cm od zemlje do gornjega dijela menze koja je 73 cm široka. Uz menzu su obostrano barokno oblikovana podnožja s ukladama i bogatom profilacijom. Iznad ovih podnožja stoje obostrana manja podnožja spojena s predelom retabla. Na tim podnožjima stoje obostrano po dva stupa, ukošeno i stvaraju niše, u kojima su kipovi. Vanjski stupovi su okrugli, glatki, s kompozitnim glavicama. Unutrašnji pak uz oltarnu sliku su svrdlasta oblika s kompozitnim glavicama. U nišama među stupovima su kipovi: **Marija Kleofina** i **Saloma,** pobožne žene, koje su pomazale mrtvo Kristovo tijelo na Veliki petak i došle su na Isusov grob prije izlaska sunca na Uskrs. Visina kipova je 106 cm, pozlaćeni su, a karnat obojen. Dobar su klesarski rad, majstor nepoznat, možda Pavlin. Nad njihovim glavama u nišama je izrezbarena školjka i posrebrena. Središnje je na retablu oltarna slika, na kojoj je naslikano Raspeće, ulje na platnu, dobro uščuvano, slikar nepoznat, ali dobar, u ukrašenoj rami, s polukružnim završetkom, pozlaćen djelomice. Slika stoji na predeli. Omjer će biti 200x90 cm. Ispred slike na menzi je bogato izrezbaren moćnik.

Iznad stupova oltara i oltarne slike nalazi se atika. Na profilacijama greda anđela nema. Među obostrano, tesarski izrađenim valutama i bogato profiliranim polukružnim završetkom atike, središnje se nalazi u obliku kružnice rama i u njoj slika goluba, simbola Duha Svetoga, ulje na platnu. Na vrhu atike je raspelo, izrađeno u obliku pacifikala.

Desni rub oltarnog retabla flankira izrezbareni ukras, a ispred stipesa je podnožje od jedne stepenice.

Oltar je marmoriziran, ali izvorna, stara marmorizacija je prekrivena novom. Oltar je podignut prije 1732., jer se te godine u crkvi već postoji. Naručitelj nije poznat, a jednako i njegov majstor. Djelo je izvorno i vrijedno, prva polovica 18. stoljeća.

Oltar svetoga Franje Asiškog

Na desnoj strani crkvene lađe ispod triumfalnog luka postavljen je oltar u čast svetoga oca Franje Asiškog, po običaju trećoredski oltar, jer je u Remetincu postojao Treći red, koji se tada nazivao kao Bratovština pojasa sv. oca Franje (Cordigeri). Izgled toga oltara izradbom drvenog retabla istovjetan je oltaru Svetoga Križa, a to znači, da ga je izradio isti nepoznati majstor i u isto vrijeme, svakako prije 1732. godine, jer tada već postoji u crkvi.

Prislonjen uza zid ima zidanu menzu dugu 184 cm, široku 73 cm, a od zemlje do menze 103 cm. Uz menzu je obostrano dvodijelno podnožje oltara, na kojemu se nalaze obostrano po dva stupa: jedan okrugao i gladak, a drugi uz oltarnu sliku svrdlast, postavljeni su ukošeno i sačinjavaju male niše za oltarne kipove, a svršavaju kompozitnim glavicama. Iznad svetačkih glava školjke posrebrene, dok su kipovi franjevačkih svetaca, 106 cm visokih, pozlaćeni. Za ta dva kipa ne može se utvrditi tko su. Na središnjem dijelu retabla je u izrezbarenoj rami, djelomično pozlaćenoj, slika, ulje na platnu, 200x90 cm, dok rama na vrhu završava polukružno. Slika prikazuje kip Svetoga Franje iz Rima. Neobično za naše krajeve. Slika se zove »Fons vitac« – izvor života.

Grede polukružno bogate profilacije, nadvisuje stupove i oltarnu sliku, ali bez uobičajenih krilatih anđela. Grede završava jednostavno oblikovanom atikom kao i kod oltara Svetoga Križa. I tu je u sredini s dvije volute oblikovan završetak oltara i postavljen naslikan golub simbol Duha Svetoga, ulje na platnu, u izrezbarenoj okrugloj rami. Na gornjem dijelu polukružnog završetka atike postavljen je križ u obliku pacifikala.

S lijeve strane retabl oltara je flankiran izrezbarenom viticom. Ispred stipesa dolje je podnožje – jedna stepenica. Oltar je marmoriziran, ali to posve sigurno nije izvorna marmorizacija.

Ostali oltari u lađi

Prema zapisima kalničkih arhiđakona u 19. stoljeću, kad je remetinečka samostanska crkva Bl. Djevice Marije postala župna crkva i o njoj su brigu vodili biskupijski svećenici, zna se da su na sjevernom zidu crkvene lađe, na lijevoj strani, tada na strani evanđelja, bila dva oltara: **Svete Apolonije** i **Svete Barbare,** kako su ovi 1910/11 uklonjeni, vjerovatno su dotrajali, predmijeva se, da su kvalitetno bili slični spomenutim, danas još sačuvanih. Podignuti su bili prije 1732. jer se te godine njihovo postojanje sadrži u podatku »Origa«, s oltarom sv Antuna u kapei i velikim bilo ih je sedam (Habet cum capella s. Antonii aras septem – str. 11.). Onaj sedmi je vjerovatno bio manji pod korom i posvećen **Sv. Josipu.** Ovaj osmi, manji, bio je posvećen **Svetom Petru Alkantari,** svećeniku franjevcu. Ostatke tih oltara župnik je 1910. spremio u kriptu crkve, gdje su danas i nađeni.

Kapela Svetoga Antuna

U blizini kora na južnom zidu crkvene lađe prizidana je kapela Svetoga Antuna Padovanskog, a zovu je Patačićevom kapelom. Najbolji dokaz je da je tu kapelu uz dopuštenje Ladislavske provincije dao sagraditi i u stilu baroka bogato urediti. Bio je to Baltazar Patačić, prvi barun, pravnik i veseljak. Rodio se polovicom 17. stoljeća, a umro je 1719. godine. Smatra se izuzetnom osobom kulturnog i političkog života. Bio je odličan hrvatski latinist, a poznat je svojim djelom »Diarium« (Dnevnik 1687-1717). Dnevnik je započeo opisivanjem ratovanja protiv turaka nakon pada Budima, a završava porazom hrvatske banske vojske kod Bosanskog Novog. Istakao se i kao vojskovođa i diplomata i bio je prvi Hrvat koji je postao savjetnikom Ugarske dvorske kancelarije. Bio je kraljev odvjetnik i dobio naslov baruna. Poznat je i kao osnivač »Pinte«, to jest »Društva vinskih doktora«, koje je svoje »vinsko sveučilište« imalo u dvoru Krkanovcu kod Vidovca. Uz svoje sposobnosti Baltazar Patačić je svoj značaj za Hrvatsku uprljao na taj način što je u uroti Zrinskog i Frankopana bio na strani bečkog dvora i zato nadaren imanjima i položajem. Inače plemička porodica Patačićevih je bila katolički usmjerena i iz te obitelji su potakla tri biskupa, što potvrđuje i kapelica Svetoga Antuna, u kojoj su sahranjeni Baltazar 1719. godine i Bartol 1817. godine, kako to potvrđuju latinski napisi ploča postavljenih u kapeli Sv. Antuna u Remetincu.

Kapela Sv. Antuna je izgrađena u baroknom stilu. Ima dva prozora i na vrh oltara okulus. Završava poligonalno – tri plohe. Sva je »ukrašena bujnim

štuko-ornamentima, ovijenim oko brojnih medaljona, koji nisu bili oslikani« (Đuro Szabo, o. c. str. 161.).

Na dnu kapele je veliki oltar Svetoga Antuna Padovanskog, dar baruna Baltazara Patačića, ukrašen alijansnim grbom njegovim i njegove žene Terezije Gereczi. Oltar je loše obnovljen. Izgleda da je izvorno bio crno obojen. Gđa Doris Baričević piše da je »nestručnom obnovom dosta izgubio od svoje izvorne ljepote. Oštećeno je perspektivno udubljenje centralne niše, koja se lukovima od oblaka postupno povlačila u dubinu poput iluzionističke pozornice, gdje je izvorno po svoj prilici stajao kip ili scenski prizor. Oltar je nastao u približno isto vrijeme kao propovjedaonica (1708/10), ali ne od istih majstora« (o. c. str. 86).

Na oltaru su se nalazila četiri svjećnjaka iz masivne bronce i dva relikvijara iz 18. stoljeća.

Ispod kapele je grobnica, u kojoj su sahranjeni spomenuti Baltazar i Bartol, muž Eleonore.

Kapela je građena 1704. godine. Oštećeni oltar u kapeli je 1911. obnovljen. Stijene kapele su urešene medaljonima, koji su bili premazani. Te medaljone je otkrio prof. Iveković i po nalogu zemaljske vlade u Zagrebu obnovljeni a predočuju život, Sv. Antuna Padovanskog. Dva medaljona nisu nikada bila islikana. U kapeli su i lijepi štuko-ornamenti, što je također obnovljeno. (Restauracija crkve u Remetincu k. l. 1913, 3 str. 28). Kapela se u najnovije vrijeme obnavlja.

Propovjedaonica

Središnja pažnja u unutrašnjosti remetinečke crkve usmjerena je na propovjedaonicu, koja je smještena u lađi na južnom zidu nedaleko od oltara Svetoga Križa. Poslužit ću se opisom gospođe dr. Doris Baričević, najtočnijim opisom baroknog dijela nepoznatog kipara pavlinskoga reda iz 1708. godine.

– **Remetinečka je propovjedaonica** jedna od najljepših i najraskošnije ukrašenih u sjeveroistočnoj Hrvatskoj. U njezinoj stilskoj koncepciji prevladavaju na prvi pogled još oznake 17. stoljeća – masivna tektonika poligonalne govornice s ugaonim stupićima, između kojih se otvaraju niše u kojima stoje kipovi **Krista i četiriju evanđelista** pred velikim školjkama. Sasvim u duhu tradicije 17. stoljeća nadvija se nad tu šestostranu govornicu veliki i teški baldahin u obliku u širinu razvučenog šesterokuta s masivnim profiliranim vjencem i visokim kupolastim krovićem. Sve su plohe obilato ukrašene ornamentikom baroknog mesnatog akantusa te girlandama i festomima od plodova, koji su se kao i odjeća kipova blještavilom zlata i srebra isticali na podlozi od crno obojenog drva.

– Međutim, unatoč svim tim stilskim obilježjima karakterističnim za propovjedaonice 17. st. ovdje u Remetincu sve već odiše duhom novog baroknog razdoblja. Već je opći dojam ove široke govornice, koja se mekano razlistanim biljnim krilima svoje pozadinske stijene spaja s masivnim krovićem baldahina, dekorativna cjelina dinamično razvijenih obrisa i napetih ploha. Cijeli je dojam u odnosu na stroga djela 17. stoljeća svećaniji, raskošniji, »barokniji«. Tome u znatnoj mjeri pridonosi napuštanje odjeljivanja i omeđivanja pojedinih ploha i dijelova konstrukcije onog za duh 17. st. tako karakterističnog aditivnog principa, koji uzmiče pred težnjom za mekanim spajanjem svih dijelova propovjedaonice u horizontali i vertikali. Oštri bridovi stranica parapeta koso kao odsječeni, a tortirani stupići pred njima ne dolaze do izražaja kao vertikalne cezure nego kao spojnice, koje svojim istupanjem u prostor padaju govornici iz svog vizura mekano lomljenu valovitu liniju obrisa. Dojam jedinstvenosti potenciran je time što obrati baze i završenog vijenca nisu oštro naglašeni, jer ih nizovi listova akantusa i drugih ornamentalnih motiva koji prate horizontalne profilacije obavijaju i neprekinutom slijedu. Ti ornamentalni nizovi listova svojim kontinuiranim tokom ublažuju uglate lomove poligonalnog parapeta govornice, a dojam njezine zaobljenosti potenciran je time što na njezinu donjem dijelu tanke pozlaćene trake tvore na tamnoj pozadini plastični crtež izdubljenih i zaobljenih ražnjeva pa se čini kao da je govornica usađena u golemu školjku. Bujni festoni od lišća i plodova obješeni u plitkim lukovima o karike, opleću tu veliku školjku poput vijenca. Volutne kopče, vrlo uske i obložene ušiljenim listovima, slijede u slobodnom luku nabreklinu školjke poput prozračnog obruča i spajaju se na dnu visećoj konzolici s šeširom. Isti se motiv savijenih i listovima obloženim volutnih kopča ponavlja na uglovima pozadinske stijene. Ovdje one flankiraju polukružno potisnuti otvor vrata: i sliku **Bogorodice dojilje,** nad kojom se lepezasto rastvara velika školjka. Duž vanjskih rubova te plošne stijene, koja spaja govornicu s baldahinom, uspinju se u živom zamahu veliki listovi akantusa, obrađeni dosta plošno i spiralno uvijeni, koji svojim vršcima dodiruju donji rub vijenca baldahina.

– Dominantni dio baldahina, njegovi široki i mnogostruko profilirani vijenac, nadvija se nad govornicu kao snažni horizontalni akcent. I ovdje se uzduž profilacija uvijaju sitni listovi akantusa, koji ispunjavaju i uklade pogleda, a na dnu se duboke centralne kazete spiralno isprepleću, oblikuju malenu rozetu. Gornji pak dio baldahina svojom kameliranom i uzduž rubova listovima obavijenom kupolastom nadgradnjom tvori efektan protuakcent donjem dijelu govornice.

– Propovjedaonica u Remetincu smještena je s desne strane lađe (sjeverni zid), na sredini prvog jarma, do triumfalnog luka, dosta nisko, jer se na nju ulazi iz prizemnog hodnika samostanskog trakta, stepenicama probijenim kroz zidnu masu. Vrata tog prilaza sa strane samostanskog hodnika zaključana su polukružnim lukom i ukrašena dvjema ukladama u profiliranim okvirima. Nad gornjom trostranom ukladom teče natpis:

– VINEA DOMINI SERAPHICA (Serafski vinograd Gospodnji), a u samoj ukladi zapis u kronografu kaže da je propovjedaonica na slavu sv. Trojstvu i rođenja Gospodnjeg podigao i uresio Pavao Patačić:

DEI	2D = 100
trIVnIvs honorI	3C = 300
SIgno natIVItatIseclVS	6L = 300
CVLtVI perILLV –	2X = 20
strIs paVLVS pa-	14V = 70
taChiCh, eX SIngV-	191 = 19
LarI pIetatIS ze-	1709 god.
Lo ereXIt orna-	
VItqVe	

Zbir velikih slova daje godinu 1709. kada je propovjedaonica bojenjem i pozlatom dobila svoj konačni izgled.

Osim zapisa na samoj propovjedaonici ne postoje nikakve suvremene vijesti o okolnostima njezina nastanka, njezinu majstoru, izgledu i donatorima. Sudbina nije ni nju poštedjela od raznih nedaća, među kojima je jedna od najtežih bio požar izazvan munjom, o kojem govori kanonska vizitacija 1795. (Suggestus in corpore Ecclesiae ex parte Evangelii positus operis arcularii sat firmus est, sed pristinum speendorem suum ex ictu fulminis in parte amisit – Prot. 138/VIII, arh. Kalm.). – Govornica je postavljena sa strane Evanđelja u tijelu crkve, djelo stolara dosta čvrsto, ali je prijašnji svoj sjaja izgubila udarcem munje.

Godine 1836. crkva je teško postradala od potresa, koji je očito izazvao i neka oštećenja na propovjedaonici, jer vizitacija iz 1841. godine naglašava da joj je potreban popravak (Sacer suggestus est ligneus, coloris nigri, inauratum affabre per familiam Patachichanam procurator, reparatione tamen eget niholaminus fini correspondet – Prot. 140/X). Zanimljivo je da je njezina ljepota impresionirala kanonika Franju Husara, koji je kao zamjenik tadašnjeg kalničkog arhiđakonata Franje Milašinovića obišao Remetinec g. 1866., dakle u vrijeme koje baroknoj umjetnosti više nije bilo sklono i nije prema djelima tog stila imalo ni poštovanja ni razumijevanja. Husar ističe da je propovjedaonica »elegantissimae sculpturae« i hvali lijepu pozlatu (Sacer Suggestus ligneus, coloris nigri elegantissimae sculpturae, affabre inauratus, per Illustrum com. Patačić Familiam huc inde aliqua renovatione eget, fini correspondet, unice, quod multum dolendum nimis aeris meatui expositus. Sveta govornica drvena, crne boje, najelegantnijeg kiparstva, predivno pozlaćena, nabavljena od presvj. kneza obitelji Patačić, potrebna tu i tamo neka obnova, odgovara svrsi, jedino, što treba mnogo žaliti, izvrgnuta je previše zraku – Prot. 143/XIV). U novije je vrijeme prvi uočio njezinu izvanrednu vrijednost i ljepotu konzervator Đuro Szabo, koju je zatekao dosta oštećenu i preporučio da se učvrsti, propali dijelovi zamijene novim (Đ. Szabo, o. c. str. 251., sl. 112. Obnova župne crkve u Remetincu kod Novog Marofa...). Popravci su izvršeni godine 1913. i tom je prigodom izvorna crna boja podloge zamijenjena smeđom, vrh baldahina je obnovljen, oštećeni su dijelovi popravljeni, a poredak kipova u nišama nešto izmijenjen (Prot. 144/XV, can. vis. 1913. Krstionica i propovjedaonica će se ove godine popraviti.).

– Figuralni ukras propovjedaonice, stojeći kipovi **Krista i četiriju evanđelista** koncentriran je na njen donji glavni dio – na govornica. Kipovi stoje, sasvim još u duhu 17. stoljeća, na sredini niše udubljenih u stranice parepeta, a iza njihovih glava lepezasto se otvaraju velike školjke. Tamnu dubinu niša ističe ornamentalni okvir od spiralno uvijenih, plošno apliciranih listova akantusa, koji se penje uvis, dok se prema njima spuštaju okrajci girlande od punoplastičnih sitnih plodova i listića, koja je obješena o karike iznad niša. Promatrani u okviru cjeline, ti neveliki kipovi doimaju se kao da su pritješnjeni masivnošću razvedene konstrukcije propovjedaonice i podređeni bujnom i blještavom ornamentalnom dekoru. Međutim, kvaliteta tih sasvim baroknih kipova podaje im izražajnost i snagu, kojom se nameću gledaocu sasvim neovisno o veličini kao samostalna i nadmoćna umjetnička komponenta. Razlog je tome taj što su te skulpture već potpuno osamostaljene u smislu pune plastike (premda je obrada stražnje strane ponešto zanemarena) nisu više vezane za arhitektonsku konstrukciju govornice, nego istupaju iz okvira niša u živom pokretu, neposredno se obraćajući gledaocu. Vitka tijela zanjihana su u kontrapostu s laganim pregibom tijela u smjeru iskoračene noge.

Evanđelisti Marko i Luka upiru stopalo podignute i u koljenu savijene noge na trup, odnosno glavu svojih životinjskih simbola, lava i vola. U kakvom su odnosu bili njihovi likovi **Ivana i Mateja,** prema svojim simbolima, orlu i anđelu, ne znamo, jer se ovi posljednji nisu sačuvali. Premda kompozicijom propovjedaonice dominira jedinstvena koncepcija, ostavljena je svakoj figuri samostalnosti, pa je glavna odlika tih kipova savršena prirodnost njihova pokreta, koji kao da izvire iz njihova poslanstva i naglašava poruku, koju prenose auditoriju u crkvi. Tjelesnost im je naglašena i sačinjava srž pojave, ali je monumentalnost stava i gestikulacije oduzima svaku težinu.

Nemalu ulogu u ostvarivanju izražajnosti plastike dodijelio je nepoznati kipar odjeći koja obavije tijela reljefom sitno izlomljenih oštrobridnih nabora prateći i naglašavajući pokrete tijela i udova, ističući tu i tamo zategnutom i zaglađenom plohom bedro i koljeno ili napetu liniju potkoljenice. Majstorije – vjerovatno pod diktatom uobičajenog ikonografskog načina prikazivanja Krista i Evanđelista – odustao od većeg variranja klasicizirajuće odjeće bez ikakvih ukrasnih detalja, ali je ona unatoč tome neobično efektna, zahvaljujući lakoći kontrastiranja gusto naboranih dijelova, glatkih ploha i temperamentno vođenih poteza rubova i okrajaka, koji u valovitim dijagonalama presjecaju likove. Efektnu raznolikost postigao je kipar i plaštevima, koji u temperamentnom zamahu zagrću kipove i odrazuju njihovo raspoloženje. Njihovi duboko potsjećeni nabori, prosjećni oštrim bridovima, zgušnjavaju se oko bokova u teškim prelomima i spuštaju se spiralno, uvijenim ili valovitim rubovima prema bosim stopalima, gdje se skupljaju u ljevkaste oblike.

Izvrsno zanatsko školovanje anonimnog majstora očituje se osobito u psihičkoj diferencijaciji fizionomija koje svojim pravilnim crtama i živahnim pogledima krupnih očiju sačinjavaju glavnu draž ovih kipova. Duguljasta lica odlikuju se visokim čelom s naglašenim lukom obrva, ravnim nosom između napetih zaobljenih jagodica i malenim senzualnim ustima punih usnica oko kojih lebdi neodređen osmijeh.

Mladenački **Ivan evanđelist** nježnom, ženstvenom ljepotom lica pod bujnim uvojcima duge kose razlikuje se od markantnih, muževnih fizionomija ostalih evanđelista i samog Krista, čije su crte tvrde i ozbiljnija izraza, uokvirene bradom kojima su pramenovi, obuzeti nemirnim pokretom tijela, zavinuti u stranu. Za osnovno raspoloženje ove grupe kipova možda je najkarakterističniji izraz **Kristov**, ozbiljan, ali pun vedrine, blage vedrine, koji savršeno harmonira sa suzdržanim patosom gesta. U njega i apostola Mateja kosa uokviruje visoko čelo s razdjeljkom na tjemenu, dok je u ostalih kipova začešljana postrance i upada jednim valovitim pramenom koso u čelo. Brižljivost koja je posvećena realističkoj obradi likova dolazi do izražaja pri obradi ruku, koje dugim prstima vitkih članaka prihvaćaju atribute ili se dižu u gesti blagoslova. (Doris Baričević, Propovjedaonica u Remetincu, djelo pavlinskog kipara, »Peristil«, broj 20, Zagreb 1977., Poseban otisak, str. 85-97).

Nakon majstorski opisane remetinečke propovjedaonice, osobite vrijednosti crkvenog namještaja i ponosa stanovnika Remetinca dr. Doris Baričević je pomnim uspoređivanjem remetinečke propovjedaonice i četiri pobočna oltara pavlinske crkve u Olimju (onkraj Sutle u Štajerskoj), došla je do zaključka da je propovjedaonica u Remetincu kao i ona četiri pavlinska oltara u Olimju izradio isti majstor kojemu ime ostaje nepoznato, a djelo svjedoći da je bio odličan kipar, što je posvjedočio i svojom propovjedaonicom u Re-

metincu. Pavao Patačić, pokretač ovoga vrijednog djela, pobrinuo se da njegov dar Marijinoj crkvi bude doista doličan dar kneževe ljubavi prema Djevici Mariji, a uz to i ures Franjevaca, kulturnih djelatnika ovog šutljivog i privlačnog kraja među pitomim brežuljcima Ivančice. Gotička crkva franjevačkih samostana Provincije Presvetog Otkupitelja na tlu Slavonije u Remetincu nadživjela je desetak drugih iz 15. stoljeća. Uz gotičku crkvu sv. Ivana Krstitelja u Ivaniću (Kloštru), koja je bez krova, a obnovit će se, jedina u Remetincu stoji. I u njoj je prelijepa i posebno vrijedna upravo propovjedaonica, iz koje se više ne propovijeda radosna vijest evanđeoske Istine, Dobrote i Ljubavi. Ne govore propovjednici, ali svjedoči njena šutljiva umjetnička ljepota. Podsjećaju nas raspjevani akantusovi pozlaćeni listovi. Iz te svete govornice pojavljuju se mnogi franjevci, poznati propovjednici, a među njima i sjajni praedicator clarissimus o. Fortunat Švagel, varaždinec, 1750. S te divne predikalnice 1. listopada 1950. na Mladoj misi o. Đure Đurina imao sam čast i ja propovijedati. Ovdje u oazi mira i sigurnosti svibanjsko jutro 8. svibnja 1945. donijelo je razdoblje strašnog jednoumlja, za mene očuvanje života i zaštitu Jutarnje zore!

Toranj

U vrijeme gradnje crkve u Remetincu pod konac 15. stoljeća franjevci su uz svoje samostanske crkve smjeli podizati i zvonike. Stoga se uz mogućnost proglašenja nekog novoosnovanog samostana uz crkvu tražio i zvonik kao uslov naziva – **formalni samostan.** Franjevci su uveli da se dnevno zvonom iz samostanskog tornja tri puta – jutrom, u podne i večerom pozivaju vjernici na pozdrav Blaženoj Djevici Mariji. Nema sumnje i samostanska franjevačka crkva je imala toranj. A sagrađen je sa sjeverne strane svetišta tako da svojom ugrađenošću povezuje samostanski istočni trakt sa svetištem crkve, kako je to i danas još u Remetincu tako.

Poznati naš konzervator Đuro Szabo u svojoj knjizi »Hrvatsko Zagorje« zapaža i bilježi: »Toranj (u Remetincu) je u donjem dijelu stara građevina, tu su se vidjeli i tragovi velikog požara. Gornji je dio kasniji, a najkasniji je kapa, tu je prije bila piramida« (o. c. str. 161.). Završetak u obliku piramide potvrđuje i crtež vedute samostana u Remetincu.

Najstariji dio tornja je vjerovatno onaj koji doseže visinu samostanskog krova. Drugi je iznad prozora, gdje su zvona, dok treći dio svršava sada drvenom, barokno oblikovanom kapom, pokrivenom limom.

Toranj je masivno građen i u prizemlju služi kao sakristija crkve s izlazom u samostanski hodnik uz crkvu i ulaznim vratima u svetište crkve. Gotički oblikovana spomenuta vrata govore da je toranj na tom mjestu izvorno s crkvom sagrađen.

Budući da knjiga Spomenice samostana u Remetincu do sada nije nađena, ništa se ne može znati, koliko je zvonova crkva Blažene Djevice Marije imala do 1789. godine. Ne sumnjam da ih je imala više, jer je remetinečki samostan bio prošteničko mjesto o čemu svjedoči onaj zidom ograđeni prostor, posebno onaj sa istočne strane, gdje je vidljivo kako se kroz vrata na katu tog dijela samostana izlazilo na balkon s kojega se Marijinim hodočasnicima propovijedalo.

Kor i korske klupe

Na donjem dijelu crkvene lađe podignut je kor koji počiva na dva okrugla stupa između kojih se na visini od tri metra nalaze tri luka, što nadvisuju prostor ispod kora u prostor pod korom. Taj prostor osvjetljuju dva gotička oblikovana oveća prozora smještena uz velika izlazna crkvena, dvokrilna vrata. Nad lukovima je na koru sazidana ograda, koja sada nema drvene rešetke, što je u vrijeme samostanske braće u Remetincu sigurno postojala kao i na svim korovima franjevaca Ladislavske provincije (Krapina, Varaždin, Čakovec, Koprivnica i Virovitica).

I franjevci kao redovnici provode zajednički život koji kao najvažniji izraz zajedništva smatraju zajedničku dnevnu korsku molitvu i dnevnu misaonu molitvu – razmatranje. U tu svrhu u svojim samostanskim crkvma imaju određeno mjesto gdje vrše tu svoju korsku molitvu – svoj brevijar. U početku je mjesto zajedničke korske molitve bilo svetište u crkvi. Stoga su svetišta u crkvama gotičkog stila, razmjerno prostrana i velika, što dokazuje i crkva Blažene Djevice Marije u Remetincu.

Uvođenjem orgulja u crkve zapadnog liturgijskog obreda kao pratnje koralnog i pučkog pjevanja u crkvama se uz orgulje i pjevače počelo na zadnjem dijelu lađe ili tijela crkve podizati posebno mjesto – zvono kor. I na taj tako izgrađeni i povišeni prostor samostanci su preuzeli i svoju zajedničku korsku liturgijsku dnevnu molitvu. Tako su postale potrebom i klupe, gdje su redovnici mogli stajati, sjediti i molitvene obrede vršiti.

Na mnogim samostanskim korovima nalaze se i danas još vrlo lijepo i prikladno oblikovane korske klupe, djelo redovničkih stolara i stolarskih majstora. Posebno kod redovnika Pavlina u lepoglavi, gdje su uklade u pozadini sjedišta i vrlo lijepo oslikane, djelo Rangera i njegovih suradnika slikara.

Franjevci u Remetincu su siromašno živjeli, što svjedoče i njihove korske klupe, sačuvane još i danas, ali jednostavno, a napravljene od mekanog drveta. Smještene su uz zapadni zid kora tako, da su u dva reda postavljene s obje strane velikog prozora na crkvenoj fasadi. Jedan red iznad drugoga s obje strane s malim prolazom kroz sredinu, gdje se nalazilo klecalo i sjedište za vodu korske molitve, imao je po šest sjedišta uz zajedničko klecalo ispred sjedišta. U svemu u Remetincu je na koru bilo mjesta za 24 redovnika, što konačno odgovara i broju redovnika u remetinečkom samostanu, jer opis samostana u Remetincu iz 1732. godine navodi doslovno: »u samostanu je redovito boravilo 20 redovnika« in quo ordinare 20 commorantur Religiosi – Origo o. c. str. 10.

Stepenište koje danas iz sjevernog prizemnog hodnika kod ulaznih vrata iz ulice u hodnik vodi na kor, izvorno tu nije moglo biti, jer vjernici nisu mogli u vrijeme postojanja samostana ulaziti na kor. Redovnici su na kor dolazili iz hodnika samostana u katu. Postankom župe u Remetincu napravljeno je današnje stepenište. Nakon 200 godina teško je odrediti što je bilo izvorno, a što je po potrebi službe upravljanja župom preuređeno.

Orgulje

Nas ne zanimaju današnje orgulje, koje postoje na koru. Našu pažnju privlači pitanje: da li su na koru samostanske crkve u Remetincu postojale orgulje i da li je to pitanje uspješno riješiti.

Kod osnivanja Slavonske kustodije sv. Ladislava 1655. sudjelovalo je i gvardijan iz Remetinca uz gvardijane iz Krapine, Varaždina, Ormoža, Ivanića, Križevaca i Zagreba, a ostao je formalnim samostanom i u novoosnovanoj Provinciji sv. Ladislava, kralja u Slavoniji. Bio je obavezan na zajedničku korsku molitvu i dnevnu samostansku svetu Misu. I što je za taj samostan posebno značajno, među osobljem samostana službeno se spominje i služba orguljaša – organiste. Taj naziv je u Ladislavskoj provinciji povezan s postojanjem instrumenta – s orguljama. Prema popisu franjevaca – svećenika, koji su u remetincu vršili službu orguljaša, a ja sam ih za sve samostane Ladislavske provincije sabrao i u pojedinim samosttanima po redosljedu godina i svrstao, vidljivo je da u Remetincu službu orguljaša od 1660. do 1786. vrše franjevci svećenici s oznakom **org** – orguljaš. Tako za prvoga oca Petra Otto 1660–1664, za o. Ciprijana Bayer od 1664–1673, za o. Ljudevita Kolarića od 1680–1683, i redom do posljednjeg o. Osvalda tennera od 1784–1786, u svemu ih je bilo 36 s tim da su pojedinci po nekoliko puta bili kao orguljaši namještani u Remetincu. Ako se uprave provincije smatrale da Remetinec mora imati orguljaša, dokaz je to da je proštenjarska Marijina crkva imala orgulje, na kojima su sposobni orguljaši franjevci pratili raspjevane Marijine štovatelje.

Prema veličini crkve remetinečke orgulje su posve sigurno bile većeg formata i s više registara. Prikladne za proštenjarsku crkvu Blažene Djevice Marije, premda o njima nema zapisa, jer arhiđakoni zagrebačke biskupije nisu posjećivali i pregledavali samostanske crkve, budući da od ovih arhiđakoni nisu dobivali četvrtinu biskupove desetine, koju samostanci nisu trebali davati. Prigodom odlaska iz remetinca orgulje su ostale nastaloj župi.

Orguljaši

1660. – org o. Petar Otto, org.
1664. – 73. o. Ciprijan Bayer, org.
1676. – o. Mojsije Schlog, org.
1680. – o. Ljudevit Kolarić, org.
1683. – o. Ljudevit Kolarić, org.
1688. – o. Ljudevit Kolarić, org.
1690. – o. Fortunat Lendvaj, org.
1692. – 95. o. Adjut Puecher, org.
1697. – 98. instr. in organo o. Fortunat Lendvaj
1702. – o. Ljudevit Kolarić, org. festivalis klerik fra Ferdinand Scholler, org.
1703. – o. Ferdinand Scholler, org.
1705. – o. Josip Zetscher, org.
1706. – 07. o. Franjo Vogtsberger, vic. et org.
1710. – o. Franjo Vogtsberger, vic. et org.
1711. – o. Josip Zetscher, org.
1713. – o. Franjo Vogtsberger, org.
1714. – o. Konrad Potočnik, org.
1716. – o. Franjo Vogtsberger, org.
1726. – o. Donat Wolthauser, org.
1730. – o. Gabrijel Gombosi, org.
1731. – o. Josip Zetscher, org.
1732. – o. Hilarije Bouner, org.

1739. – o. Josip Galle, org.
1740. – o. Gaspar Hajak, org.
1743. – 44. o. Matija Jonak, org.
1752. – 54. o. Josip Oppocz, org.
1755. – 56. o. Jakundijan Windisch, org.
1758. – o. Maksimilijan Jahl, org.
1762. – o. Gaudencije Kunstfeld, org.
1763. – 65. o. Aurelijan Zinke, org.
1764. – 65. o. Aurelijan Zinke, org.
1764. – 65. klerik fra Kapistran Vasanić, org.
1766. – o. Paulin Paulinić, org.
1767. – o. Karlo Boda, org.
1767. – 68. o. Paulin Paulinić, org.
1769. – o. Osvald Tenner, org.
1770. – o. Paulin Paulinić, org.
1770. – o. Osvald Tenner, org.
1771. – o. Paulin Paulinić, org.
1771. – o. Roko Rozmanić, org.
1772. – o. Kajetan Kropaj, org.
1772. – o. Roko Rozmanić, org.
1772. – o. Matej Höltzl, org.
1773. – o. Matej Höltzl, org.
1773. – o. Roko Rozmanić, org.
1774. – o. Kornelije Herak, org.
1775. – o. Osvald Tenner, org.
1776. – o. Celestin Gasser, org.
1777. – o. Tobija Kopffer, org.
1778. – o. Osvald Tenner, org.
1778. – o. Maksim Kovačić, org.
1779. – o. Paulin Paulinić, org.
1779. – o. Osvald Tenner, org.
1780. – o. Paulin Paulinić, org.
1780. – o. Osvald Tenner, org.
1780. – klerik teol. fra Donat Viragh, org.
1780. – klerik teol. fra Mansvet Koss, org.
1781. – o. Paulin paulinić, org.
1781. – o. Osvald Tenner, org.
1782. – od 1780-1782 o. Paulin Paulinić, org. instr. in cant. et org. (Poučavao orguljanje),
1782. – o. Prokopije Plenth, org.
1783. – o. Paulin Paulinić, org.
1783. – o. Osvald Tenner, org.
1784. – 86. o. Osvald Tenner, org. (posljednji)

Remetinečki kantual

Dokinućem franjevačkog samostana u Remetincu 1786. godine pokretna imovina – crkvena odijela, posuđe, knjižnica, namještaj i slične stvari uprava Ladislavske provincije je dijelila ostalim samostanima, a posebno samostanu

u Varaždinu, dje se neke stvari obilježene oznakom remetinečkog samostana mogu i danas naći.

Kad sam u svoje vrijeme upotrebljavao arhivsku građu varaždinskog samostana, naišao sam i na jednu u kožu uvezanu knjigu većega oblika u kojoj sam sprijeda naišao na posvetu i sadržaj te knjige.

Čitkom latinskom kurzivom pisalo je:

Beatissimae Virgini Dei Genetrici Mariae Remeticensi,
Regente ac Gubernante Inclytam Divi Ladislay Regis
Provinciam observantem Adm Rvdo Patre Hilarione
Szuilichich Ministro Provinciale; hunc librum
Choralem in festo Trium regum, Anno Salutis 1707.
Consecravit, dedicavit et obtulit

Fr Hilarius Mayr »Secretari«
Provincialis

praeter quinque Sacra omnia
Inscripsit fr Franciscus Vogtsberger
tunc tempore vicavius et organista

U prijevodu:

Preblaženoj Djevici Bogorodici Mariji Remetinečkoj,
Za vladanja i upravljanja slavnom Provincijom od Obsluživanja
nebeskog kralja Ladislava Mnogopoštovanom ocu Hilariju Sviličiću
provincijalnom minitru: ovu knjigu, koralnu na
blagdan Triju Kraljeva godine Spasenja 1707.
posvećuje, namijenjuje i dalje

Brat Hilarije Majer, sekretar
provincijski

osim pet sve Mise
upisao je brat Franjo Vogtsberger
tog vremena vikar i orguljaš

Po tome slijedi Naslov Misa ovdje upisanih

Index Sacrorum Intra scriptorum

	list
Misa Svih Svetih	1.
Misa Bl. Djev. Marije brata Franje	19.
Misa s. Bernardina Sijenskog	36.
Misa Aquilinum	54.
Misa Sv. Hilarija, bisk	**67.**
Misa S. O. N. Franje	82
Misa Bečka Euzebijeva	95.
Misa Bečka	103.
Misa za manje blagdane	111.
Misa Anđela	119.
Misa za manje blagdane	127.
Misa zajednička totumtripla	135.
Misa gradečka	142.
Misa poljska	150.
Misa Kranjska	159.
Misa kontrapuktska	163.
Misa nedjeljna	173.
Misa kratka brata Alansija	181.
Misa pokojnička figuralna	187.
Misa pokojnička koralna	196.
Carska Misa	205.
Misa sv. Antuna Padovanskog	218.
Misa sv. Bernarda, opata	229.

Po sudu Ladislava Šabana, kome sam opisanu knjigu pokazao, ovaj mi je rekao, a kasnije i opisao da je ta knjiga Kantual, u kojoj su vrlo lijepo i pregledno zapisane Mise, koje su se pjevale u Ladislavskoj provinciji. Kantual je napisan 1707. godine, a posvećen je Blaženoj Djevici Mariji Remetinečkoj po bratu Hilariju Majeru, tajniku Ladislavske provincije, kojom u to vrijeme upravlja provincijal otac Hilarije Sviličić. Kao napomena darivatelja o. Hilarija Majera s lijeve strane piše: pet prvih misa prepisao je brat Hilarije, a sve ostale o. Franjo Vogtsberger, u to vrijeme u Remetincu vikar, gvardijanov zamjenik i orguljaš.

Ladislav Šaban tvrdi, da je najstariji pisani Kantual napisan u Remetincu 1707. godine (Varaždinski zbornik 1981. L. Šaban, Glazba u franjevačkom samostanu u Varaždinu, str. 324.).

Nije li i ovaj podatak jedan razlog više da stanovnici Remetinca, a i franjevci hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, budu ponosni i radosni, da je i najstariji rukom prepisani Kantual 1707. posvećen i darivan Bl. Djevici Mariji Remetinečkoj i služi na čast kulturnom doprinosu Franjevaca hrvatskome narodu.

Madona iz Remetinca

U Povijesnom muzeju Hrvatske čuva se slika »Bogorodica s Isusom« koju dr Anđela Horvat naziva »Madona iz Remetinca«, jer je iz crkve u Remetincu pohranjena i čuva se u spomenutom Muzeju.

Slika prikazuje Gospu s Djetetom Isusom na lijevoj ruci. Oboje zaodjeveni u zvonoliku haljinu, točnije plašt, plave boje sa srebrnim ukrasima. Ispod plašta ističe se glava Djevičina s krunom i spuštenom bujnom kosom niz pleća. Dijete Isus ima također krunu na glavi. Iznad njihovih glava 4 krilata anđelčića. Desni drži na traki bijele boje napisano: **Maria,** a lijevi na bijeloj traki ima mapisano ime **Jesus.** Marijina glava malo nagnuta s pogledom očiju prema lijevoj strani, na vjerni puk, dok mali Isus gleda širom otvorenih očiju ravno u desno. Slika djeluje privlačno. Neki misle da je sliku naslikao varaždinski slikar **Blaž Gruber,** o čemu A. Horvat sumnja.

Veduta crkve i samostana u Remetincu

Poslovicom 18. stoljeća grafičar V. Kauperz je izrađivao grafičke prikaze mnogih naših crkava i samostana, a posebno prikladne slike za upotrebu i širenje Bratovština i proštenja u čast Djevice Marije.

Takvu jednu grafiku s vedutama samostana i crkve u Remetincu dali su sačiniti i remetinečki franjevci za članove Bratovštine Blažene Djevice Marije od svete Krunice.

U donjem dijelu Kauperzove grafike veoma točno i jasno nacrtana je crkva i samostan, kao i sav prostor ograđen zidanim zidom oko crkve. Iznad samostana i crkve središnje, naglašeno nacrtana je Blažena Djevica Marija, Bezgriješna. Stoji na oblaku. Iza njenih leđa je klecalo i na njemu otvorena knjiga. Okrenuta je malo u lijevo. Glava malo nagnuta također u lijevo. Na lijevoj ruci drži Dijete Isusa, koji gleda na desno. Na glavi Isusa je kruna, a na Marijinu glavu dva krilata anđelčića stavljaju krunu. Pod Djevičinim nogama je polumjesec. Djevica u desnoj ruci drži ružu, dok Isus desnom rukom podiže krunicu, koja je ovita oko Marijine desne ruke. Jedna krunica se spušta niz knjigu s desne strane Djevice. Na oblaku malo niže – desno, kleči sv. Dominik, koji gledajući u Djevicu lijevom rukom pokazuje na samostan i crkvu u Remetincu. Na lijevoj strani u istoj visini kao i Dominik na oblaku kleči sveta Katarina, dominikanka, mističarka, obilježena ranama Isusovim i trnovim vijencem.

Kauperzova grafika vrlo lijepo govori, kako je molenje Krunice Gospa preporučila narodu Božjem preko sv. Dominika, a širila ju po svetoj Katarini Sijenskoj. S tom pobožnošću i štovanjem Djevice Marije nastala je i Bratovština Kruničara, koju su ustanovljavali i širili oci Dominikanci i tako na najjednostavniji način mali svijet poučavali o vjerskim istinama.

Slika Bratovštine svete Krunice naslikana je u jeku najvećeg razvoja te Bratovštine polovicom 18. stoljeća, u vrijeme kada je štovanje Gospe od svete Krunice slavilo svoj stoti jubilej postojanja. Mnoge stvari se ne znaju, ali za ustanovljenje Bratovštine svete Krunice postoji sigurno, vjerodostojno pisano svjedočanstvo.

Na sastanku uprave Ladislavske kustodije (a ta je ustanovljena 1655.) zabilježeno je 1657. slijedeće:

Nastojanjem M. Elizabete Battian iste godine (1657) je u Remetincu uvedena Bratovština svete Krunice. Uveli su je oci Dominikanci (Matricula Provinciae I, str. 63.).

Tu Bratovštinu je 1784. dokinuo car Josip II kao i sve druge slične Bratovštine i vjerska društva.

Bratovština svete Krunice u Remetincu ponovno je ustanovljena i uvedena pod konac 19. stoljeća. Zapis sa glavnog, današnjeg oltara (1896!?)

Polovicom prošlog stoljeća je službeno promijenjen i naslov župne remetinečke crkve i župe u crkvu Bl. Djevice Marije od svete Krunice.

Remetinečki samostan

U početku Reda sveti otac Franjo i njegova braća nijesu imali stalna boravišta, a posebno ne – samostane. Franjo je zazirao od samostana, jer je želio doslovce nasljedovati gospodina Isusa, koji nije imao ni gdje bi glavu mogao nasloniti. Potrebe braće, a i samo postojanje zajedničkog života tražilo je da braća imaju samostane, kako bi mogli provoditi zajednički molitveni život, a i život općenito. Bez mijenjanja Pravila, ali i bez vlasništva koje je mjesto Manje braće preuzela Sveta stolica – pape, Franjevci se nastanjuju u samostanima, koji su siromašni, razmjerno manji od samostana starijih redova. Njihovi samostani imaju blagovaonicu, sakristiju, crkvu, nekoliko soba – radionica, knjižnicu i par prostranijih soba, gdje braća – više njih zajedno spavaju (dormitoria). Stoga ti samostani nisu veliki. S vremenom i novim uslovima života franjevci povećavaju svoje samostanske zgrade i pomalo ih tipiziraju. Sve više se grade slično zgradama drugih, starijih redova. I tako u

15. stoljeću samostani franjevaca uz samostansku crkvu imaju po dva ili tri trakta, s jednim ili dva kata, ovisno o broju braće, koja žive i djeluju u tim samostanima.

Za izvorni samostan franjevaca u Remetincu nije nigdje zabilježeno, kako je izgledao i koliko je traktova imao. O tome bi se moglo samo naslućivati. Jedan i to sadašnji, istočni, podignut je na kat, sigurno je imao. O tome svjedoči hodnik prizemlja prema dvorište, jer su sačuvani gotički prozori iz vremena gradnje crkve u Remetincu. Budući da je gotički oblik prozora i u hodniku uz crkvu, i taj hodnik potječe izvorno, kad je crkva i samostan građen. Činjenica pak, da ti prozori i danas povezano s hodnikom istočnog trakta gledaju na dvorište, dokaz je to, kako uz crkvu nije bilo samostanske zgrade. Kako sa sjeverne strane nije ništa sačuvano kao pokazatelj postojanja sjevernog samostanskog trakta, teško je sa sigurnošću nešto tvrditi. Prema Kauperzovoj grafici remetinečkog samostana s crkvom očito je da istočni trakt samostana završava na sjevernoj strani oštro i bez ikakvog nastavka sjevernog trakta, koji bi se morao bar malo nazrijevati. Znači da nije ni postojao. Preostaje samo još mogućnost da je na zapadnoj strani dvorišta postojala neka samostanska zgrada. Takvu predpostavku dopušta i Kaoperzova grafika samostana u Remetincu.

Prema grafici Kaoperzovoj u prostor pred ulazom u samostan i crkvu izvorno vodile su stepenice, kroz središnje postavljena velika nezatvarana vrata na samostanskom zidu oko crkve i samostana. S lijeve strane tih vrata na zidu – zapadno – zid dotiče jednu zgradu, koje danas nema, a iza nje je vidljiva još jedna manja – niža. Prostor s istočne i južne strane te manje zgrade zatvara zidani zid, koji posve južno na zapadnom zidu ima velika vrata u samostansko dvorište. Pozadinska zgrada, koja zatvara prostor s južne strane ispred crkve građena je na kat, vide se dva prozora, zatim veliki prozor, iznad kojega je sunčana ura, a lijevo prozor. Iznad krova te zgrade je vidljiv i dimnjak, što inače Kauperz na istočnoj zgradi nije nacrtao. U toj zgradi je vjerojatno bilo blagovalište i kuhinja i sobe za braću.

Za samostan u Remetincu se poslije obnove ruševne i napuštene zgrade piše da je u toj zgradi bez krova raslo drveće po sobama, a kad ga je M. Elizabeta Battyan dala popraviti i obnoviti 1657. godine u njemu je moglo stanovati do 20 redovnika (in quo ordinarie 20 comorantur Religiosi »Origo« c. d. str. 10.).

Bilo kako bilo jedno ipak stoji, poslije ponovnog dolaska franjevaca u Remetinec 1639. kad je samostan oslobođen od smeća i drveća, a 1646. i osposobljen za stanovanje, godine 1657. »dala je Marija Elizabeta Battian potpuno obnoviti samostan u Remetincu (ex toto restaurandum suscepit propriis expensis), zapisano je na sastanku uprave Kustodije sv. Ladislava (Matricula Provinciae I, str. 63.). Ako je spomenute godine gospodarica grada Grebengrada i posjeda Greben potpuno vlastitim izdacima preuzela da ga dade obnoviti, ono **ex toto** – potpuno znači da nije ništa nanovo građeno, nego samo postojeće obnovljeno. Remetinečki samostan je 1657. u svojoj izvornosti obnovljen. To jest – obnovom je vraćen u svoje izvorno stanje. Dosljedno: **istočni trakt, današnja župna kuća i onaj hodnik uz crkvu su izvorna građevina iz vremena, kad je sagrađena i crkva.**

Iz 1657. postoji još jedan značajan podatak: »Marija Elizabeta Battian je **osnivateljica i uzdržavateljica** samostana u Remetincu« [Matriculae Provinciae I, str. 64.). **Osnivateljica** moglo bi značiti da ga je osnovao Bolto Bat-

tian 1496. godine, a Elizabetin otac Adam ponovno doveo u Remetinec, dok ga je Elizabeta konačno obnovila i uzdržavala.

Samostanska zgrada istočnoga trakta, podignuta na kat ima u prizemlju i katu po šest prozora, a jednako tako i na zapadnom dijelu prema dvorištu. Prizemno su prostorije pregrađevine, dok su na katu ostale iste. Ima ih šest, boltane su i prostorno velike. Budući da u tome bivšem samostanu ne žive više redovnici, njihovo detaljno opisivanje nije važno za ovaj naš posao.

Kulturno značenje remetinečkog samostana

U naše vrijeme često se ističe kulturna baština našega, hrvatskog naroda. Ističe se, da je hrvatski narod od svoje pojavnosti na svome hrvatskom staništu najuže povezan s Europskim narodima i s kršćanskim usmjerenjem u svojoj cjelokupnoj djelatnosti na svim područjima ljudskog djelovanja. Prihvaćanjem Kristova Evanđelja kao životne odrednice osobnog i javnog moralnog, društvenog i vjerskog djelovanja, Hrvati su nedjeljivo povezani s Rimom i s papom kao neprevarljivim čuvarom Istine, temelja svake životne sigurnosti življenja i djelovanja.

Prostor i vrijeme uvjeti su ljudske djelatnosti. Život svakoga čovjeka odvija se između prošlosti, koje više nema i budućnosti, koja još nije, u neprestanom sada, koje učinjene plodove pohranjuje u prošlosti kao dokaze svoje sadašnje djelatnosti. I premda je za svakoga pojedinca u prostoru i vremenu važnije ono, što taj pojedinac jest, jer se po onome što on jest očituje i vrednuje ono što je učinio, budući naraštaji mjere nas po onome što smo učinili u svojoj vremenskoj i prostornoj sadašnjosti. Nije li upravo to razlogom, da se kulturnom baštinom redovito uvijek ističu djela umjetnosti, zgrade, slike, kipovi, napisane knjige, znanstvena i društvena dostignuća, a manje često i zanemarivo, upravo ona djelovanja koja su posvećena obrazovanju, duhovnom oblikovanju, osposobljavanju naraštaja u razvoju, da postanu sposobnim prenositeljima na znanstvenim, umjetničkim, proizvodnim i društvenim djelatnostima.

Svjetlo razumnosti omogućava svakoga čovjeka, da pronalazi, oblikuje i preoblikuje svoja saznanja u otkrivanju zakonitosti svijeta i svemira u tehnička pomagala, da tako olakšaju život čovječanstva. Omogućuje mu, da uspješno vlada prirodom i tako stvara civilizaciju, značajnu i potrebnu za ovozemno čovjekovo življenje. Korisnost i uporabljivost ove čovjekove djelatnosti čovjeku, svakome bez razlike je bliža i opipljivija od one čovjekove djelatnosti, koja je svakom čovjeku važna i najpotrebnija. Uz sposobnost vladanja prirodom, povećanjem i usavršavanjem materijalne kulture, civilizacijom, čovjeku je potrebna djelatnost, kojom čovjekom uspješno vlada sam sobom, potrebna mu je kultura srca, što s pravom zovemo – kultura u pravom smislu riječi. Bez kulture srca, bez sposobnosti sam sobom vladati, civilizacija je pravo barbarstvo.

Kad tako stvari stoje nije teško shvatiti da je važnije biti nego djelovati, jer se po onome što jesmo očituje i vrijednost onoga što činimo. I stoga, što je savršenija naša unutrašnjost, savršenija je naša djelatnost. Biti znači djelovati. A da budeš, postani. Pretvaraj primljeno u dar. Nagonske težnje kao slijepe sile pretvaraju klavijaturu kreposti. Od pukog predmeta postani izvor – biće.

Franjo iz Asisa nije govorio nego činio. Za njega Evanđelje nije bilo mnoštvo riječi nego živa Osoba – Krist. Siromaštvo kao temelj njegove životne mudrosti nije bilo mršavo lice, zmazano i poderano odijelo, beskućinstvo, neprisvajanje, besparica. Siromaštvo je za Franju Ljubav, Bog, Dobrota, radost davanja. Stvorove kao djela Božje Ljubavi nije nikada stavljao u džeš jer ih je nosio u svome srcu i ljubio ih kao što ih Bog ljubi, poštivajući u njima one određenosti koje im je stvaranjem i potvrđivanjem u postojanju dao i daje.

Biti za druge, služiti im, koristiti postala je životna zasada ne samo Franje nego i njegove braće, ono: »Ne samo sebi živjeti nego i drugima koristiti.« To pak ostvarivati moguće je ako franjevac postane i bude ono i onakav, kakvima želi učiniti i druge. Odatle i potreba, da franjevci od stupanja u Red dobiju prikladno franjevačko obrazovanje, pravu kulturu srca, a ne samo puko znanje.

Pogled na remetinečki samostan i crkvu u onome šumovitom okruženju nije i ne smije biti samo sjećanje na kulturni značaj radi njihove daleke prošlosti i radi sačuvanih umjetničkih djela u njima. Stvarnost kulturne baštine nije na taj način posve iscrpljena i potpuna. U tom pogledu remetinečki franjevci nisu neposredno djelovati. Ili možda po neki brat stolar, bravar ili marmorizator. Njihovo kulturno djelovanje je posve duhovne usmjerenosti: u školskom i odgajateljskom radu, o čemu se do danas vrlo malo znalo i zna.

Često sam čuo, a ponekad i čitao da su franjevci neuki ljudi, slabo obrazovani i doučeni ljudi. Takva kvalifikacija franjevaca – svećenika, kad se radi o članovima Hrvatke Ladislavske provincije 17. i 18. stoljeća posve je neispravna. Nije utemeljena i činjenično se ne može dokazati. Naprotiv! Poznavanje ustrojstva spomenute provincije u svim njezinim samostanima u Slavoniji (10 samostana) i Ugarskoj (7 samostana), a meni su temeljito poznati, pokazuje da su franjevci veliku pažnju posvećivali obrazovanju i odgoju svoje mlađe braće – klerika i pomoćnika (braća laika). Postojali su novicijati za klerike i novicijati za braću pomoćnike. Određeni su bili samostani studija, filozofije, teologije, moralne teologije i govorništva. Kuće studija bile su generalnog i provincijskog značaja. Svaki klerik – budući svećenik morao je svršiti dvije godine studija filozofije, tri ili četiri godine studija teologije, a posebno pak govorništva. Generalni studij je bio prvoga i drugoga reda i nalazio se u Zagrebu i u Pečuhu, odnosno u Varaždinu, dok se provincijski studij filozofije i moralne teologije te govorništva mogao prema materijalnim mogućnostima godišnje prenositi iz jednoga u drugi samostan. Provincijski studij su imali po jednog ili dva lektora i do pet studenata. Voditelji studija u generalnim i u provincijskim učilištima bili su posebno kvalificirani. Odabirali su se najsposobniji, podvrgli su se posebnim ispitima, pred posebno određenim komisijama i uz točno određeni broj bodova. Ispit je vodilo 6 sudaca lektora filozofije i teologije. Svaki je sudac ispitivač imao 10 punkta – bodova. Kandidati natjecatelji ocjenjivali su se: najbolji – **optimi,** bolji – **meliores,** i dobri – **boni.** Kandidat koji je dobio 50 do 60 bodova mogućih, proglašen je – **najboljim,** koji je dobio 49 do uključivo 40, proglašen je **boljim,** a oni kandidati od 39 do 30 proglašeni su **dobrim.** Najbolji su mogli predavati na generalnim studijima, a bolji na provincijskim, dok su oni s dobrim mogli se još jednom natjecati.

Lektor koji je predavao šest godina teološke predmete na generalnim ili provincijskim studijama dobio je naslov – lektor seksenalis s dodatkom generalis, ako je predavao i na generalnom studiju. Lektori koji su predavali 10 godina mogli su zatražiti jubilaciju. Ako mu je traženje uvaženo, dobio je naslov: lector generalis jubilatus.

Uz teologiju i filozofiju postojao je i studij moralne teologije i studij govorništva. Govorništvo su slušali poslije završenog teološkog studija. Za one franjevce – svećenike, koji su htjeli dobiti naslov – propovjednik (praedicator) postojali su posebni ispiti na kojima su kandidati polagali teoretski i praktički. Ocjenjivalo se jednako kao i kod ispita za lektore. Onima koji su položili Uprava provincije je davala naslov – propovjednik. Za one koji su se u propovijedanju posebno istakli, dobili su službeno naslov – **sjajni propovjednik** (praedicator clarissimus).

Mogućnost stručnog obrazovanja franjevaca – svećenika u 18. stoljeću bila je u Ladislavskoj provinciji stvarno velika. Imala je vrlo veliki broj lektora filozofije, teologije i vrsnih propovjednika.

Lektori filozofije i teologije imaju akademski položaj. Kuće studija filozofije i teologije, moralke i govorništva imaju značaj višeg školstva. Neki vrsti fakulteta. A jer su lektori morali svojim studentima svoja predavanja latinski napisati sačuvali su se mnogi rukopisi, pravo kulturno blago s područja filozofije, teologije i govorništva, prava kulturna baština, koja obrađivana na znanstvenim simpozijima svjedoči za veliki doprinos onih dalekih svjedoka nauke s područja filozofije i teologije i mnogih drugih nauka.

Svratimo li sada pogled na Remetinec, gdje još i danas postoji gotička crkva Blažene Djevice Marije, a uz nju i zgrada franjevačkog samostana, danas župna kuća, ne smijemo se zaustaviti na spomenicima graditeljstva i umjetnosti, ponosni na »gotički dragulj« (Szabo). Remetinec i danas još razmjerno malo mjesto među brežuljcima Ivančice ima razlog i opravdanja ponositi se i činjenicama da su upravo tu, u sjeni njihovoga gotičkog dragulja franjevci od 1690-1782 godina održavali studij filozofije, moralne teologije i govorništva za svoje klerike, buduće svećenike, a od 1661-1786. franjevački je samostan bio »kuća sabranosti« (conventus recollectionis). Jednostavno: **u Remetincu je bilo sveučilište u malome.**

Kuća sabranosti

Boga susresti možemo na svakome koraku po djelima u vidljivome svijetu jer u Njemu živimo mičemo se i jesmo. Njegov govor i neposrednu blizinu čovjek može doživjeti samo u šutnji i sabranosti, jer Božja slava jest šutnja. Po svjedočanstvu Pisma i svih Božjih velikana u Crkvi Bog je svoje odabranike uvijek uvodio u Šutnju, najprije ih je usamio i u sabranosti, daleko od buke svijeta odgajao za poslanja koja im je namijenio.

Mojsije je 40 dana i noći proveo na brdu Sinaja u šutnji i sabranosti, u molitvi i razgovoru s Bogom. Ivan Krstitelj je proveo svu svoju mladost u šutnji pustinje za svoje poslanje preteće Isusova. I Isus je 40 dana proveo u pustinji kao priprava za svoje mesijansko poslanje. I velikog Pavla Bog je 3 godine poučavao u arabskoj pustinji. U šutnji je za svoje poslanje dozorio i Franjo Asiški, koji je svake godine po 40 dana provodio u šutnji, te molitvi L'averne, gdje je odlikovan utisnućem Kristovih rana 2 godine prije svetačke smrti.

Blagodat šutnje i sabranosti utemeljitelju Reda Manje Braće toliko je bila draga, potrebna i korisna, da je svojoj braći omogućio živjeti u kućama sabranosti. Dao je mogućnost da se u provincijama odredi jedan ili više samostana sabranosti, gdje će po posebno određenom dnevnom redu braća koja to budu htjela, provode život posvećen šutnji i molitvi, isključivo duhovnom životu.

I tako je u Redu postalo pravilo da se kuća sabranosti odredi i u svakoj franjevačkoj provinciji. Na kraće ili dulje vrijeme u takvoj kući sabranosti mogla su živjeti sva braća koja to budu zaželjeli.

Kad je 1661. godine osnovana Slavonska provincija sv. Ladislava sa sjedištem u Zagrebu, a kod toga osnivanja je sudjelovao i gvardijan samostana u Remetincu, uprava te provincije svratila je pažnju upravo na Remetinec kao mjesto koje će najbolje odgovarati kuće sabranosti i remetinečki samostan je postao »conventus recollectionis« – kuća sabranosti. I takav je ostao sve do svoga dokinuća 1786. godine. Bila je to kuća molitve, sabranosti, odricanja i žrtve. I Josip II je nije dokinuo prvim svojim dekretom. Remetinec je trebao ostati. No, kad su plemići Zagorja prosvjedovali radi samostana u Krapini, koji je dokinut i molili njegovu uspostavu, Beč je uvažio njihovu molbu, ali je tada ukinuo samostan sabranosti – precrtao je Remetinec.

Studij filozofije

Svakoj ljudskoj zajednici je stalo i brine se da može postojati i u budućnosti. I redovničke zajednice posebnu i trajnu brigu vode za svoj podmladak. Žrtvuju mnogo da dobiju podmladak i da ga obrazuju prema svojim potrebama. Budući da su franjevci oci od uprave svetoga Bonaventure, generala Reda, u većini bili klerički, a ne laički red, posebna briga se od početka Reda posvećivala odgoju i obrazovanju klerika, budućih svećenika. Poznato je da je već otac Franjo dopustio svetome Antunu Padovanskom da može klerike poučavati u Svetome Pismu i u svetoj znanosti uz napomenu da učenje i znanost ne bude zapreka molitvenom životu. Zna se da je sveti Bonaventura predavao filozofiju i teologiju u duhu 13. stoljeća na pariškoj univerzi.

Školstvo je i u Ladislavskoj provinciji bilo od svoga početka uvedeno i uređeno. Uz jedan generalni studij I reda i dva generalna studija II reda, provincija je prema mogućnostima materijalnog uzdržavanja klerika mogla imati i nekoliko provincijskih studija filozofije, teologije, moralne teologije i govorništva.

Za nas je značajno da je samostan u Remetincu već 1649. godine postao samostanom gdje se održavao studij filozofije. To jest: jedan lektor filozofije predavao je školatičku filozofiju prema franjevačkim učiteljima, posebno prema Ivanu Duns Scotu, dvije godine. Uprava provincije mu je odredila broj klerika – slušača.

Ovdje ćemo navesti kada i tko je u Remetincu predavao školastičku filozofiju:

1699. – o. Karizostom Kovačić, lect. phil.
1700/01 – o. Karizostom Kovačić, lect. phil.
1701. – o. Kapistran Turković, lect. phil.
1715. – o. Ambrozije Szakachyj,
1716. – o. Kapistran Štiber, lect. phil.
o. Danijel Klincarić, lect. phil.
1717. – o. Kapistran Štiber, lect. phil.
1721. – o. Venancije Vertarić, lect. phil.
1722. – o. Venancije Vertarić, lect. phil.
1723. – o. Bernardo Hajak, lect. phil.
1727. – o. Arzenije Čaklec, lect. phil.

1730. – o. Placid Boltainer, lect. phil.
o. Mauricije Bednjak, lect. phil.
7 klerika
1748/49 – o. Cecilije Oppicz, lect. phil.

Studij moralke

Godine 1690. u Remetincu je bio studij moralke:
1690. – o. Vinko Babonosić, lect. mor.
1733. – o. Franjo Rogec, lect. mor.
1734. – o. Franjo Rogec, lect. mor.
1746. – o. Hipolit Kobić, lect. mor.
1747. – o. Hipolit Kobić, lect. mor.
1750. – o. Bernardin Gulden, lect. mor
1751. – o. Petar Henecz, lect. mor.
1752. – o. Franjo Mesarić, lect. mor.
1753. – o. Franjo Mesarić, lect. mor.
1754. – o. Antun Aussich, lect. mor.
1755. – o. Serafin Godina, lect. mor.
1756. – o. Serafin Godina, lect. mor.
1757. – o. Fridrich Muer, lect. mor.
1758. – o. Fridrich Muer, lect. mor.
5 klerika
1759. – o. Ivirin Horvat, lect. mor.
1760. – o. Ivirin Horvat, lect. mor.
1762. – o. Ambrozije Barišec, lect. mor.
6 klerika
1763. – o. Honorije Szita, lect. mor.
4 klerika
1764. – o. Kerubin Dellamartina, lect. mor.
5 klerika
1765. – o. Alban Jambreković, lect. mor.
5 klerika
1766. – o. Alban Jambreković, lect. mor.
6 klerika
1767. – o. Apolinar Horjacz, lect. mor.
6 klerika
Od 1768-1777 studija u Remetincu nema.

Studij govorništva

1778. – o. Maksim Kovačić, lect. gov.
3 klerika
1779. – o. Sebastijan Szalay, lect. gov.
2 klerika
1780. – o. Simon Hozijan, lect. gov.
3 klerika
1781. – o. Jerko Turković, lect. gov.
3 klerika
1782. – o. Ambrozije Cvetnić, lect. gov.
2 klerika

Kuća novicijata

U Remetincu je bio i novicijat, godina kušnje za život u redovničkoj zajednici. I to: 1662, 1671, 1672, 1673, 1677, 1706, 1722, 1731, i 1733.

U remetinečkom samostanu su se održavali i profesoriji, to jest završeni novaci su poslije dovršenog novicijata provodili tu godinu prakse redovničkog života. Remetinec je tada bio **kuća profesorija.** I to: 1681, 1682, 1684, 1686. i 1688.

Godine 1783. car Josip II dokinuo je sve redovničke škole, a 1786. i samostan u Remetincu.

U remetinečkom samostanu studij filozofije se održavao 14 puta, 22 puta studij moralke, a 4 puta govorništva.

Među lektorima filozofije i moralne teologije bilo je i nekoliko lektora koji su se istakli i na generalnim studijima teologije, a neki su postali i provincijali.

Gvardijani samostana u Remetincu

Od početka Slavonske provincije svetoga Ladislava, kralja do ukinuća samostana:
od 1641-1786
1655. – o. Ignacije Tuk, u kustodiji
1662. – o. Rafael Cziboczi, gvard. et. nov. mag.
1662. – o. Benedikt Juran, gvard. et. nov. mag.
1668. – o. Ignacije Tuk, gvar. et. nov. mag.
1669. – o. Ignacije Ištvanić, gvard. et. nov. mag.
1671. – o. Franjo Doračić, gvar. et. nov. mag. (Novicijat)
1672. – o. Jakov Vidomec, gvard. et. nov. mag. (Novicijat)
u Remetincu se nešto gradilo
1673-76 – o. Maksimilijan Tkalčević, gvard. (Novicijat)
1677-80 – o. Adut Đurašić, gvard (Novicijat)
1681-82 – o. Abraham Kalinski, gvard. (Profesorium)
1683-84 – o. Ilija Jambreković, gvard. (Profesorium)
1684-85 – o. Grga Sargač, gvard. (Profesorium)
1686. – o. Euzebije Buzjaković, gvard. (Profesorium)
1687. – o. Fortunat Linduay, gvard.
1688. – o. Bernardin Gregarić, gvard. (Profesorium)
1689. – o. Vinko Babonosić, gvard.
1690. – o. Gabrijel Pauze, gvard.
1691. – o. Bernardin Gregarić, gvard.
1693. – o. Ilija Kuzmić, gvard.
1694. – o. Franjo Purgarić, gvard.
1695. – o. Ililarijon Sviličić, gvard.
1697. – o. Melkior Nemčec, gvard.
1699. – o. Hilariom Sviličić, gvard.
1701. – o. Bernardin Baračić, gvard.
1702. – o. Pavao Jakić, gvard.
1704. – o. Kapistran Turković, gvard.

1705. – o. Maksimilijan Basarović, gvard.
1706. – o. Pavao Jakić, gvard. (Novicijat)
1709.
1710. – o. Matej Werling, gvard.
1711. – o. Ladislav Stuma, gvard.
1712-13 – o. Pavao Jakić, gvard.
1714. – o. Jakov Juračić, gvard.
1715-16 – o. Pavao Jakić, gvard.
1717. – o. Melkior Velekšić, gvard.
1718. – o. Petar Jaklin, gvard.
1719-20 – o. Ferdinand Schollar, gvard.
1721. – o. Danijel Klinčarić, gvard.
1722. – Wolfgang Dijaki, gvard.
1723. – o. Ferdinand Schollar, gvard.
1724-25 – o. Egidije Ozimecz, gvard.
1726. – o. Antun Horvat, gvard.
1727. – o. Filip Cvetković, gvard.
1728. – o. Augustin Musar, gvard.
1729. – o. Aleksa Jelačić, gvard.
1730. – o. Ladislav Czindery, gvard.
1731-32 – o. Gabrijel Novak, gvard.
1733-34 – o. Dominik Jagušić, gvard.
1735. – o. Franjo Ragec, gvard.
1736-39 – o. Aleksander Negovec, gvard.
1740. – o. Gašpar Hajak, gvard.
1741. – o. Pacifik Fejer, gvard.
1742. – o. Marko Hamerlecz, gvard.
1743-45 – o. Ciprijan Jambreković, gvard.
1746-47 – o. Kornelije Klemen, gvard.
1748-48 – o. Adam Koncer, gvard.
1750-51 – o. Fortunat Švagel, gvard.
1752-54 – o. Josip Oppicz, gvard.
1755. – o. Egidije Stirpić, gvard.
1756-58 – o. Marijan Kristoff, gvard.
1759. – o. Ignacije Junak, gvard.
1760-62 – o. Sigismund Shwab, gvard.
1763. – o. Bazil Bassur, gvard.
1764-66 – o. Domul Habuš, gvard.
1767. – o. Bartol Strauss, gvard.
1768. – o. Alban Jambreković, gvard.
1769. – o. Henrik Amersperger, gvard.
1770-71 – o. Basil Bassur, gvard.
1772. – o. Stanislav Wizjak, gvard.
1773-74 – o. Akvin Šostarić, gvard.
1775. – o. Petar Jakopčić, gvard.
1776. – o. Sigismund Schwab, gvard.
1777. – o. Franjo Christl, gvard.
1778-79 – o. Roko Borovnjak, gvard.
1780-82 – o. Florijan Vuzdar, gvard.
1783-84 – o. Stanislav Wizjak, gvard.
1785. – o. Tobija Talam, gvard.

Posljednji gvardijan samostana u Remetincu, koji je samostan 1786. godine predao vlastima bio je o. Tobija Talan.

Zalaganjem Adama Battyani Ugarska provincija Svete Marije ponovno je uspostavila 1639. godine samostan u Remetincu. Od 1655-1661 Remetinec pripada Kustodiji Sv. Ladislava sa sjedištem u Zagrebu. Od 1661. do 1786. remetinečki samostan je u Slavonskoj provinciji svetoga Ladislava. Franjevci su u njemu boravili 147 godina. 8 puta je ondje novicijat, 14 puta studij filozofije, 22 puta studij moralke, a 4 puta studij govorništva, te 5 puta profesorij.

x x x

Ovdje je vrijedno spomenuti:

o. Fortunata Švagela, rođena u Varaždinu 29. IX 1715., krsno ime Petar. U red je stupio 1734/35., studirao filozofiju 1736/37 u Čakovcu, zatim 1737. do 1739. teologiju u Zagrebu. Svećenik je od 1740.

Službovao je u više samostana Ladislavske provincije i odlikovao se kao propovjednik i službeno je proglašen kao »praedicator clarissimus« – slavni propovjednik.

Godinu dana – 1750./51. bio je poglavar u Remetincu.

Tiskom je izdao knjigu propovjedi pod latinskim nslovom »Opus selectum concionum festivalium ordinarium et extra ordinarium – Djelo izabranika blagdanskih redovitih i izvanrednih propovijedi. Tiskano je 1761. u Zagrebu kod Franje Kajetana Harl, posvečeno zagrebačkom biskupu Franji Thanszi. Format knjige je 21x17 161+392+ dodatak korizmenih propovijedi 868 stranica. Pisana je hrvatskim jezikom i sadrži 32 propovijedi blagdanske i 6 korizmenih.

Knjiga je označena »tomus primus«. A Švagel je tiskao i »tomus secudus o čemu svjedoči Varaždinska samostanska knjižnica.

Švagel je umro 17. V 1767. u Virovitici.

IZVORI I LITERATURA

1. Matricula Provinciae Sancti Ladislai Regis I i II. Veliki format nalazi se u Arhivu Provincije u Zagrebu. Citiram: Mon I,II
2. Matricula Officiorum Provinciae Sancti Ladislai Regis. Veliki format čuva se u arhivu Provincije u Zagrebu.
3. L. Waddingus, Annales Minorum, IX knjiga, novo izdanje 1934.
4. Euzebije Fermendžin, Chronicon observantis Provinciae Bosne Argentinae, Starine, Jazu XXII, Zagreb 1890.

Ivan Krstitelj Tkalčić, Monumenta Historica episcopatus Zagrebiensis, vol. II, pars. III, Zagreb 1874.

6. T. Smičiklas, Codex diplomaticus III, IV, V, VI, i IX
7. o. dr Dominik Mandić, Franjevačka Bosna, Razvoj i uprava Bosanske Vikarije i Provincije 1340-1735; Rim 1968.
8. Synopsis Descriptio Provinciae Franciscano – Ladislaia nec Pro Conventu Verōcensi in Arehivio Conservanda Compillata 1732. Sastavio o. Matija Bedekoković, virovitički gvardijan po odredbi Uprave Provincije. Čuva se u Arhivu samostana u Virovitici. Citiram: Origo
9. Relatio seu Descriptio Prov. s. Ladislai Regis in Sclavonia, napisana 1729. na generalni kapitul Reda u Rimu. Čuva se u Arhivu virovitičkog samostana.
10. Anđela Horvat, Između gotike i baroka, Zagreb 1975.
11. Anđela Horvat, Barok u Hrvatskoj, Zagreb 1982.
12. Đuro Szabo, Kroz Hrvatsko Zagorje, Zagreb, najnovije izdanje.
13. Milan Kruhek, Povijesno-topografijski pregled pavlinskih samostana u Hrvatskoj. Kultura Pavlina u Hrvatskoj 1244-1786, Zagreb 1989.
14. T. Kovačević, Historia monasteriorum in regno Croatiae, rukopis u Arhivu Jazū, sign. III, d. 8.
15. Zorislav Horvat, Profilacije gotičkih svodnih rebara, Peristil 12-13, Zagreb 1969-1970.
16. Doris Baričević, Propovjedaonica u Remetincu, djelo pavlinskog kipara, Peristil, broj 20, Zagreb 1977, posebni otisak.
17. Kanonska vizitacija Kalničkog Arhiđakona 1796, prot. 137/VIII, 140/X, 143/XIV 1866; 144/XV 1898 i 1913.
18. Emericus Gašić, Brevis consriptus hist. divee. Bosniensis Diacovensis et Sermiensis, Dodatak, Osijek 1944.
19. Josip Bösendorfer, Crtice iz Slavonske povijesti, Osijek 1910.
20. Paškal Cvekan, Franjevci u Ivaniću, 1979.
21. Paškal Cvekan, Franjevci u Vukovaru, 1980.
22. Tomislav Đurić et Dragutin Feletar, Stari gradovi, dvorci i crkve sjeverno-zapadne Hrvatske, Koprivnica 1991.
23. o. Paškal Cvekan, Djelovanje franjevaca u Varaždinu, 1978.
24. Stjepan Belošević, Županija varađdinska i slob. i kralj. grad Varaždin, Zagreb 1926.
25. Varaždinski zbornik 1981, L. Šaban, Glazba u franjevačkom samostanu u Varaždinu, str. 324.

Gradska knjižnica

SLIKOVNI PRILOG

Johann veit Kauperz, Veduta Remetinca (18 st.)
bakropis na papiru, 35×23 cm

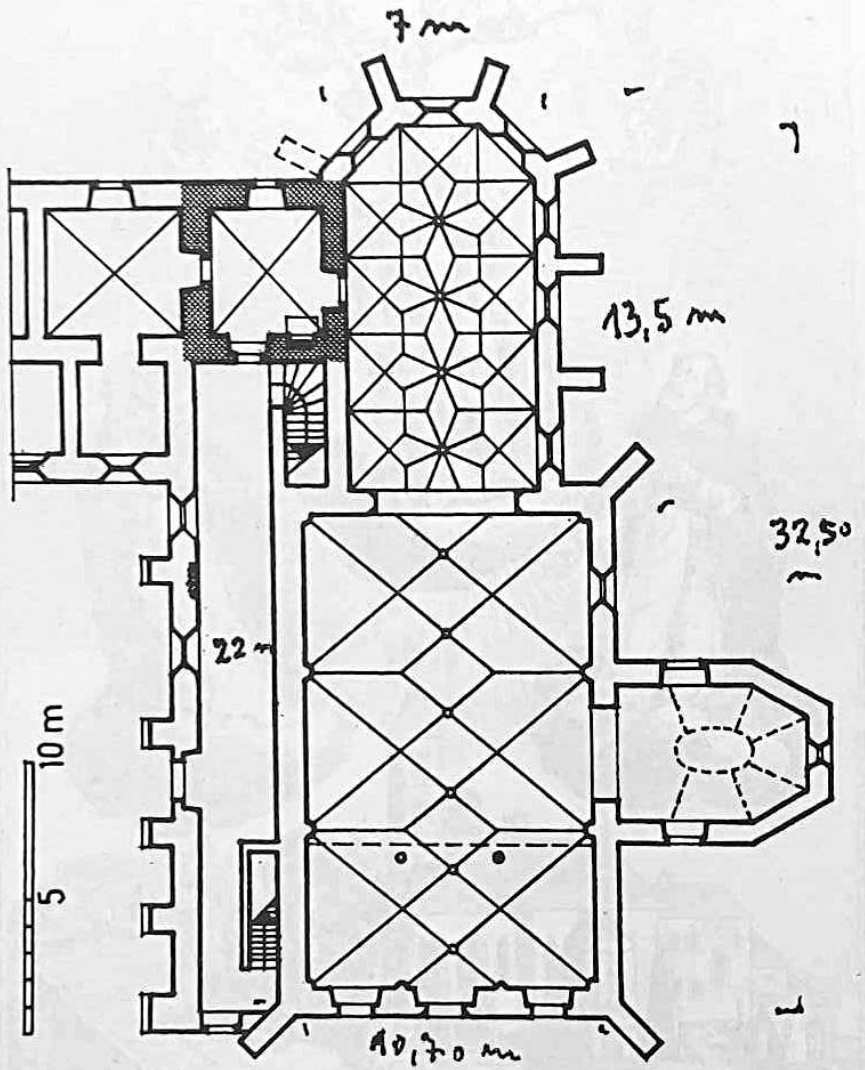

Remetinec, Tlocrt crkve

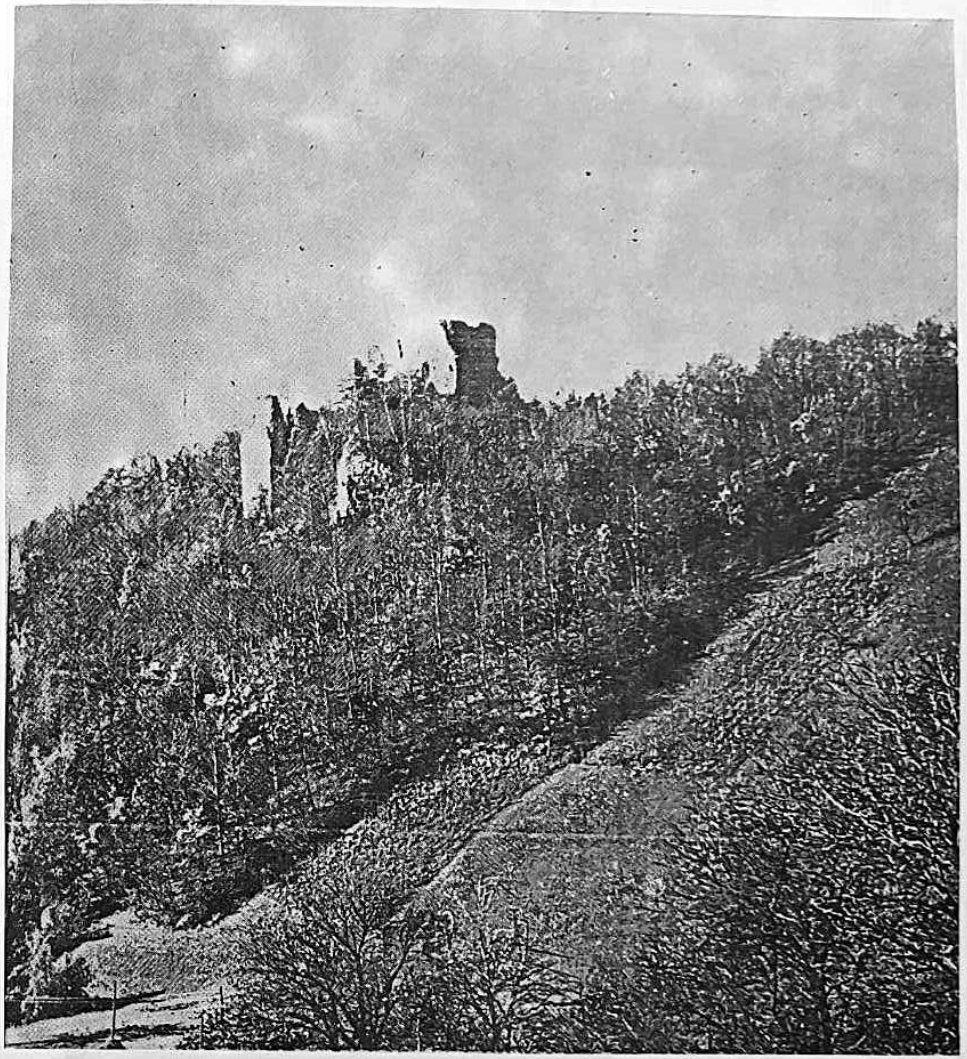

Ruševine Grebengrada

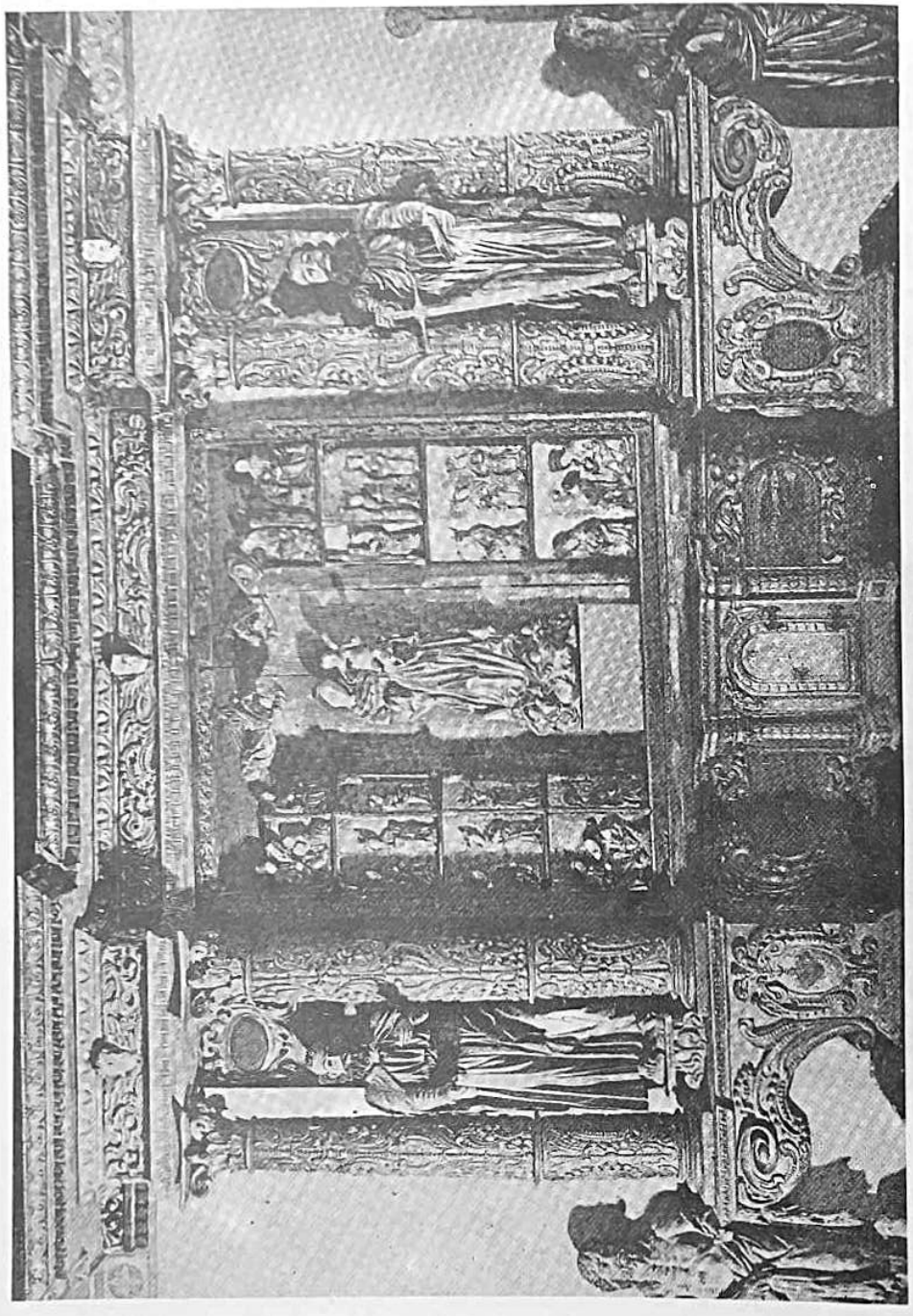

Remetinec, Glavni oltar (1660).

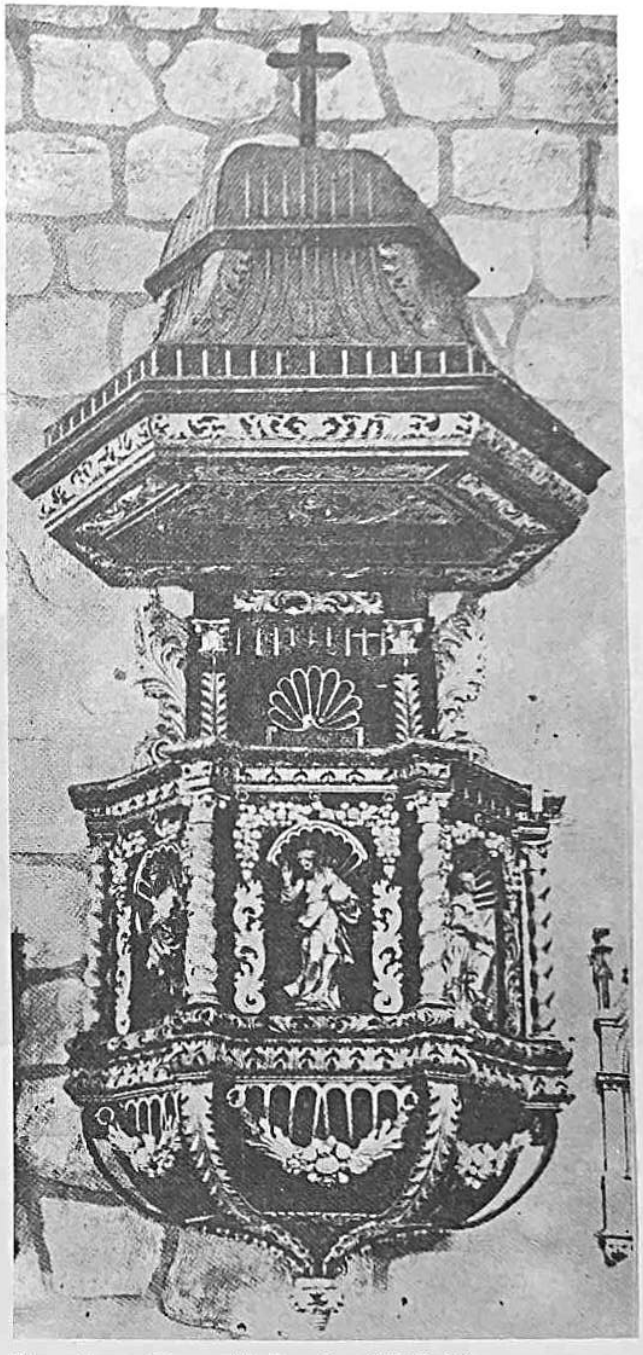

Remetinec, Propovijedaonica (1708-10)

Foto: D. Baričević

Krist – detalj s propovjedaonice

Remetinec, Sv. Ivan, evanđelist (s propovjedaonice)
detalj

Foto: D. Baričević

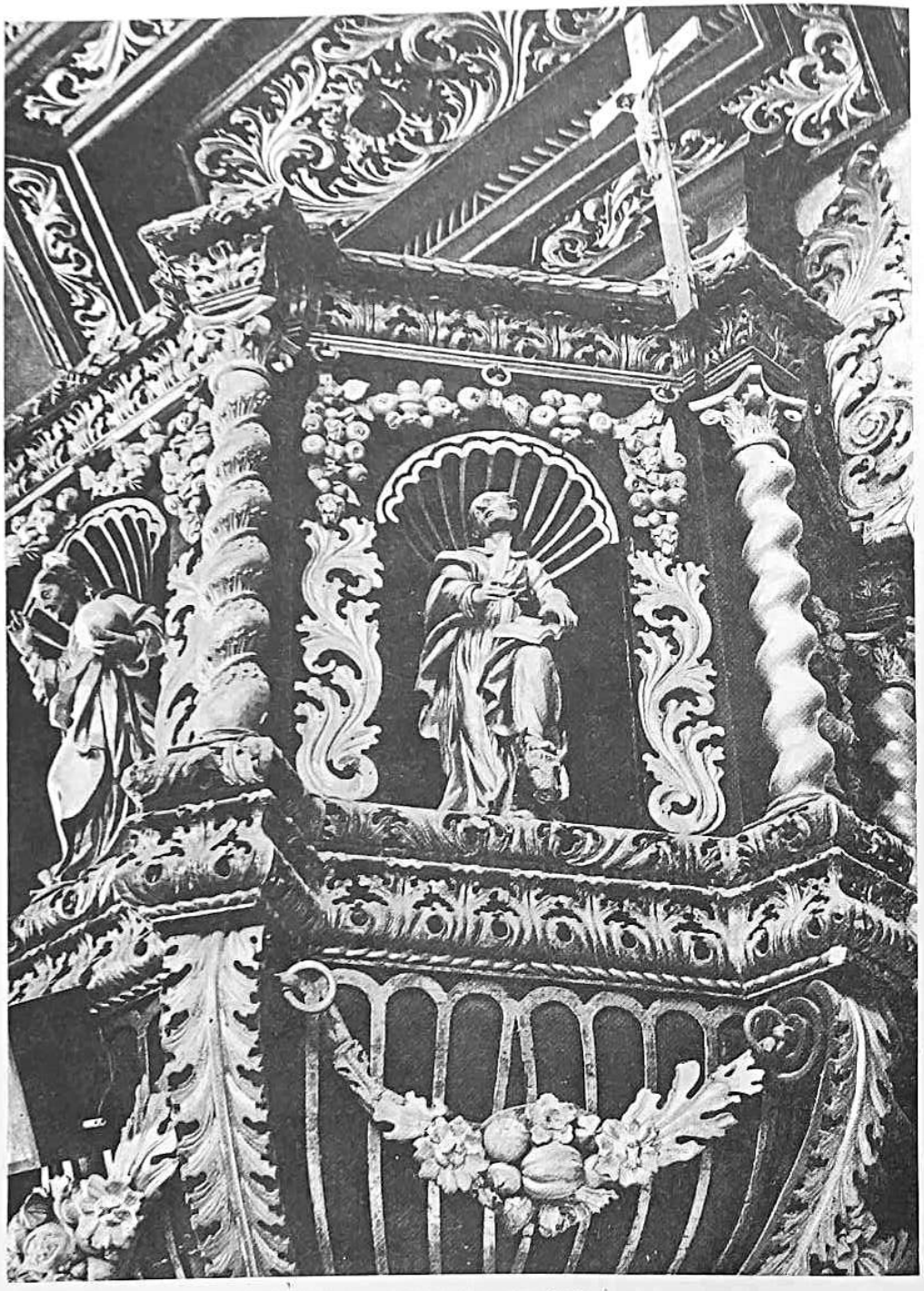

Remetinec: Detalj Propovjednica (1708/10).
Foto: D. Baričević

Madona iz Remetinca, Blaž Gruber (?)

Beatissimæ Virgini, Dei Genitrici Mariæ Remeticensis;
Regente, ac Gubernante Inclytam Divi Ladislaj Regis Pro-
vinciam Observantem, Adm Rndo Patre, Hilarione,
Szuilichich, Ministro Proviale; hunc librum Choralem
in Festo Trium Regum, Anno Salutis 1707
Consecravit, Dedicavit et obtulit;

Fr Hilarius Mayr pat. Secretarius
Provialis

præter quinq; sacra omnia
inscripsit Fr. Franciscus Vogtberger
tunc temporis Vicarius, et Organista.

Index Sacrorum Intro scriptorum.

	fol:		
Sacrum ōium Sctorum	1.	Missa Curta fris Athanasij	181.
Sacrum B.V. Mriæ. Fris Frācisci.	19.	Requiem figurale	187.
Missa S. Bernardini Senensis	36.	Requiem Chorale	196.
Sacrum Aquilinum	54.	Sacrum Cæsareanum	205.
Sacrum S. Hilarij Eppi.	67.	Missa Scti Antoni Pad:	218.
Missa S. P. N. Francisci	82.	Missa S. Bernardi Abbāt:	229.
Sacrum Vienense Eusebij.	95.		
Sacrum Viennense	103.		
Missa pro festtbus minoribus.	111.		
Sacrum Angelorum	119.		
Missa pro festtbus minorbus	127.		
Missa Cōmunis totum tripla	135.		
Missa Græcensis	142.		
Sacrum Polonicum	150.		
Sacrum Carniolicum.	159.		
Sacrum contra punct:	165.		
Missa Dominicalis	173.		

Naslovna stranica Kontuala u 1707.

Oltar Svetoga Franje

Foto: D. Baričević

Kip. Bernardina Sienskog – s oltara Sv. Križa
Foto: D. Baričević

Detalj – glava Bernardina Sienskog – oltar Sv. Križa
Foto: D. Baričević

Detalj s oltara Sv. Križa – anđeoska glava

Foto: D. Baričević

Oltar Svetoga Križa i propovjedaonica

Foto: D. Baričević

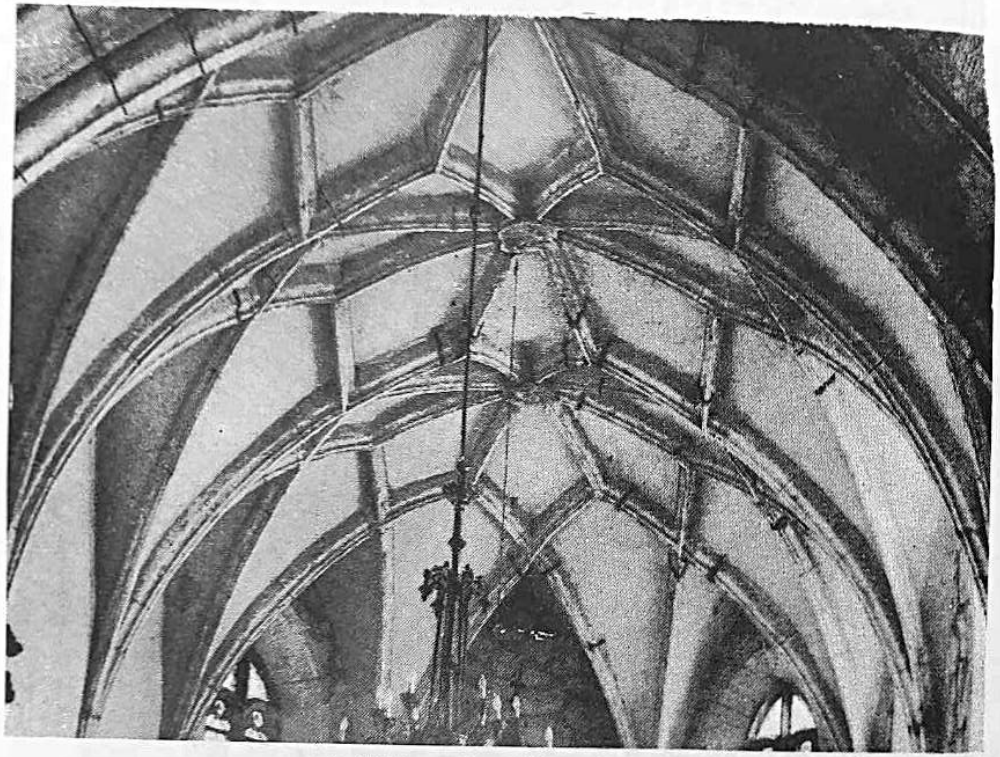

Gotički svoď svetišta crkve

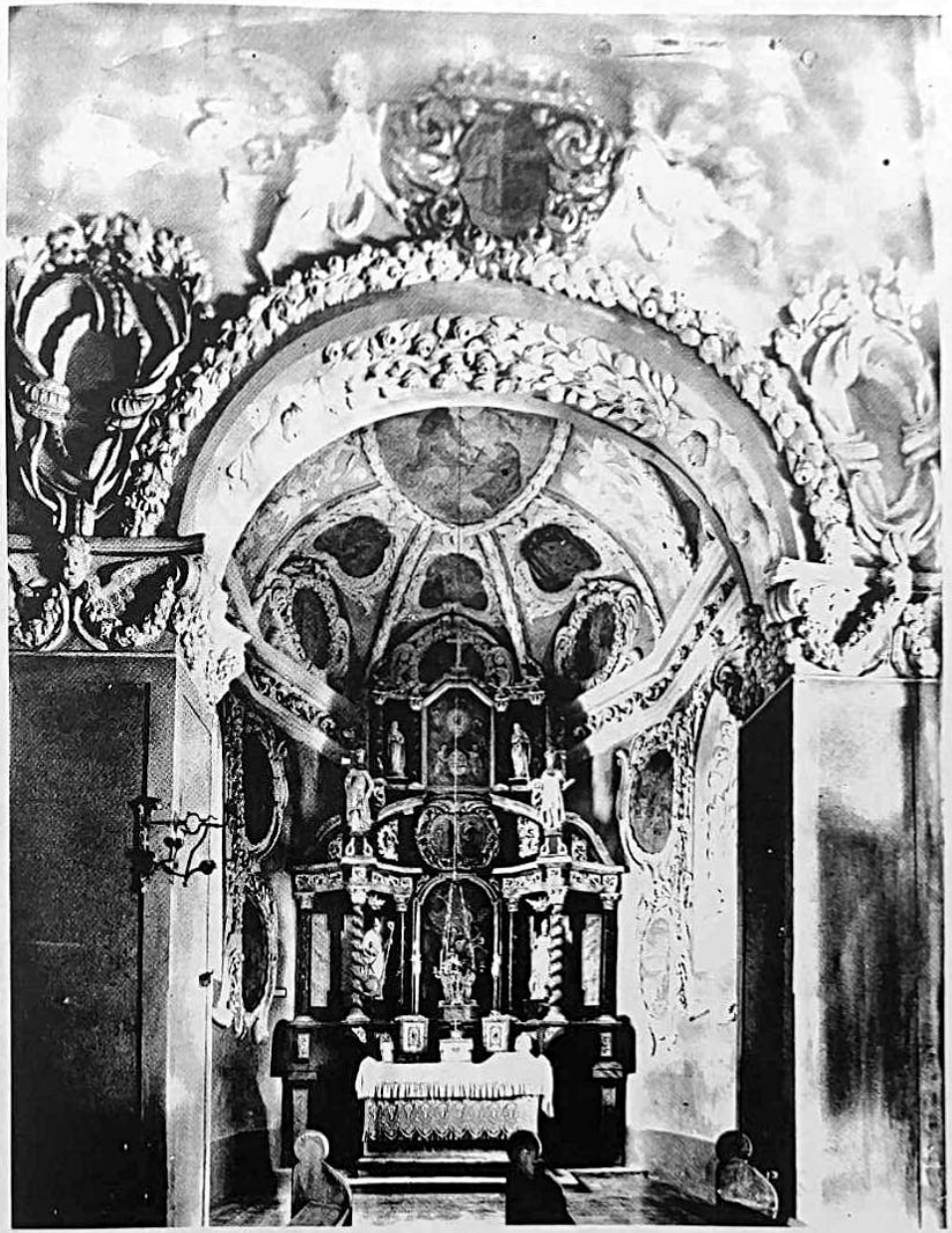

Oltar Sv. Antuna u kapeli

Foto: D. Baričević

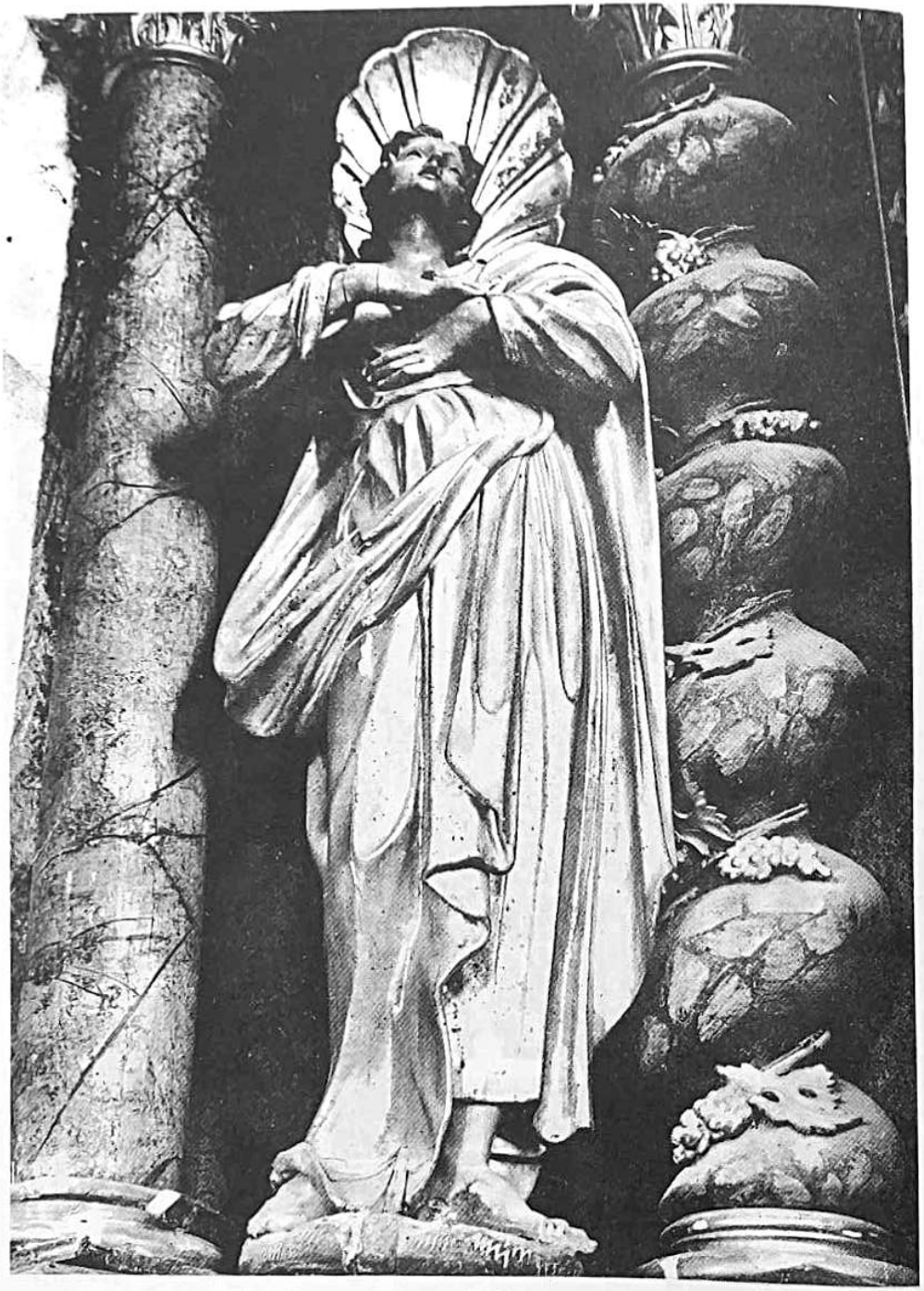

Marija Magdalena – oltar Sv. Križa

Foto: D. Bričević

Svetac iz oltara Sv. Antuna

Foto: D. Baričević

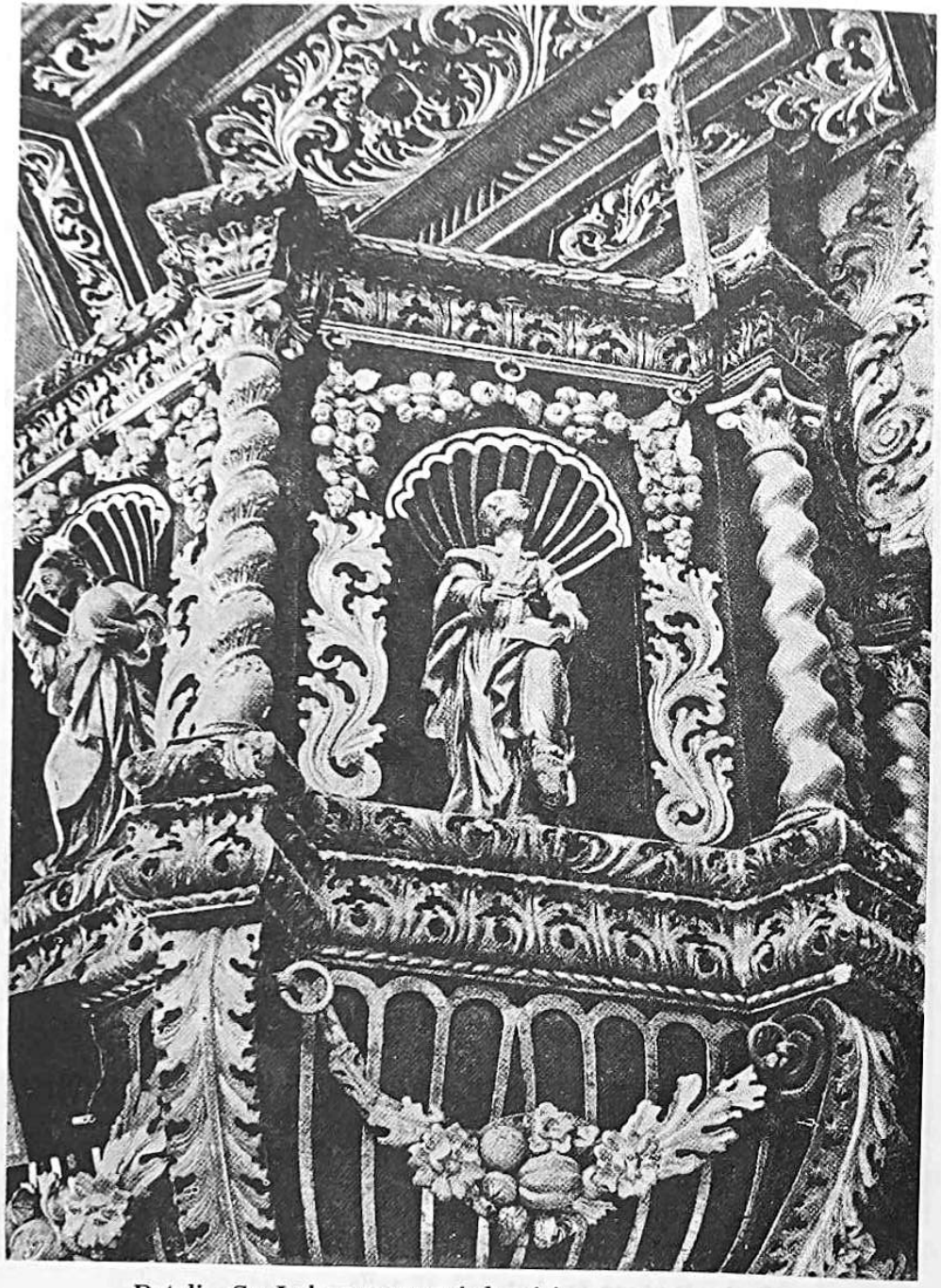

Detalj – Sv. Luka na propovjedaonici

Foto: D. Baričević

Detalj Sv. Ivan, ev. na propovjedaonici

Foto: D. Baričević

Detalj – Krist na propovjedaonici

Foto: D. Baričević

GRADSKA KNJIŽNICA ZAGREB

SADRŽAJ:

Pogled unatrag 5
Od Greben grada do Novog Marofa 7
Remetinec 12
Franjevci u Remetincu 14
Koji Franjevci? 17
Što ih je dovelo u Remetinec? 18
Remetinec u 16. stoljeću 20
Vratiše se u Remetinec 21
Samostanska crkva 22
Izgled crkve 24
Izvorni veliki oltar iz 17. stoljeća 25
Oltari u lađi 27
Oltar Svetoga Križa 28
Oltar svetoga Franje Asiškog 28
Ostali oltari u lađi 29
Kapela svetoga Antuna 29
Propovjedaonica 30
Toranj 34
Kor i korske klupe 35
Orgulje 35
Orguljaši 36
Remetinečki kantual 37
Madona iz Remetinca 39
Veduta Crkve i samostana u Remetincu 39
Remetinečki samostan 40
Kulturno značenje remetinečkog samostana 42
Kuća sabranosti 44
Studij filozofije 45
Studij moralke 46
Studij govorništva 46
Kuća novicijata 47
Gvardijani samostana u Remetincu 47
Izvori i literatura 50
Slikovni prilog 51

02 -05- 2026

REV. 2009.

KGZ GRADSKA KNJIŽNICA
010161655

Gradska knjižnica
272-7
CVE
f
010161655 / 320.293